

Onderwijs en scholing voor Roma en Sinti in Nederland

CONFERENTIE EN LOCATIEBEZOEK 5-7 NOVEMBER 2008

NH ATLANTIC HOTEL, DEN HAAG / WOONWAGENCENTRUM HENRICUSKADE, DEN HAAG

Onderwijs en scholing voor Roma en Sinti in Nederland

CONFERENTIE EN LOCATIEBEZOEK 5-7 NOVEMBER 2008

NAAR AANLEIDING VAN HET BEZOEK VAN DE COMMISSIE VAN EXPERTS VAN DE RAAD VAN EUROPA AAN
NEDERLAND, NH ATLANTIC HOTEL, DEN HAAG / WOONWAGENCENTRUM HENRICUSKADE, DEN HAAG

GEORGANISEERD DOOR:
FORUM, INSTITUUT VOOR MULTICULTURELE ONTWIKKELING

IN SAMENWERKING MET:

Buitenlandse
Zaken

Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en
Milieubeheer

FORUM

Postbus 201
3500 AE Utrecht
Tel: 030-2974123
Fax: 030-2960050
www.forum.nl

INFORMATIE

Drs. P. Jorna, FORUM
Projectleider Sinti en Roma
Programma Wonen en wijken
p.jorna@forum.nl

TEKST, EINDREDACTIE EN PRODUCTIE

Henriëtte Emaar

ONTWERP

Yes, we're open, Amsterdam
Jips Company, Amsterdam

FOTOGRAFIE

Mladen Pikulic – coverfoto, p 4, 14, 24, 44 (Locatiebezoek Henricuskade, Den Haag)
Rachel Corner – p 8 (Vorbereidende bijeenkomst, Roma Platform)
Maxim Heijndijk – p 18, 30, 38, 52 (International Roma/Sinti festival, Roermond)

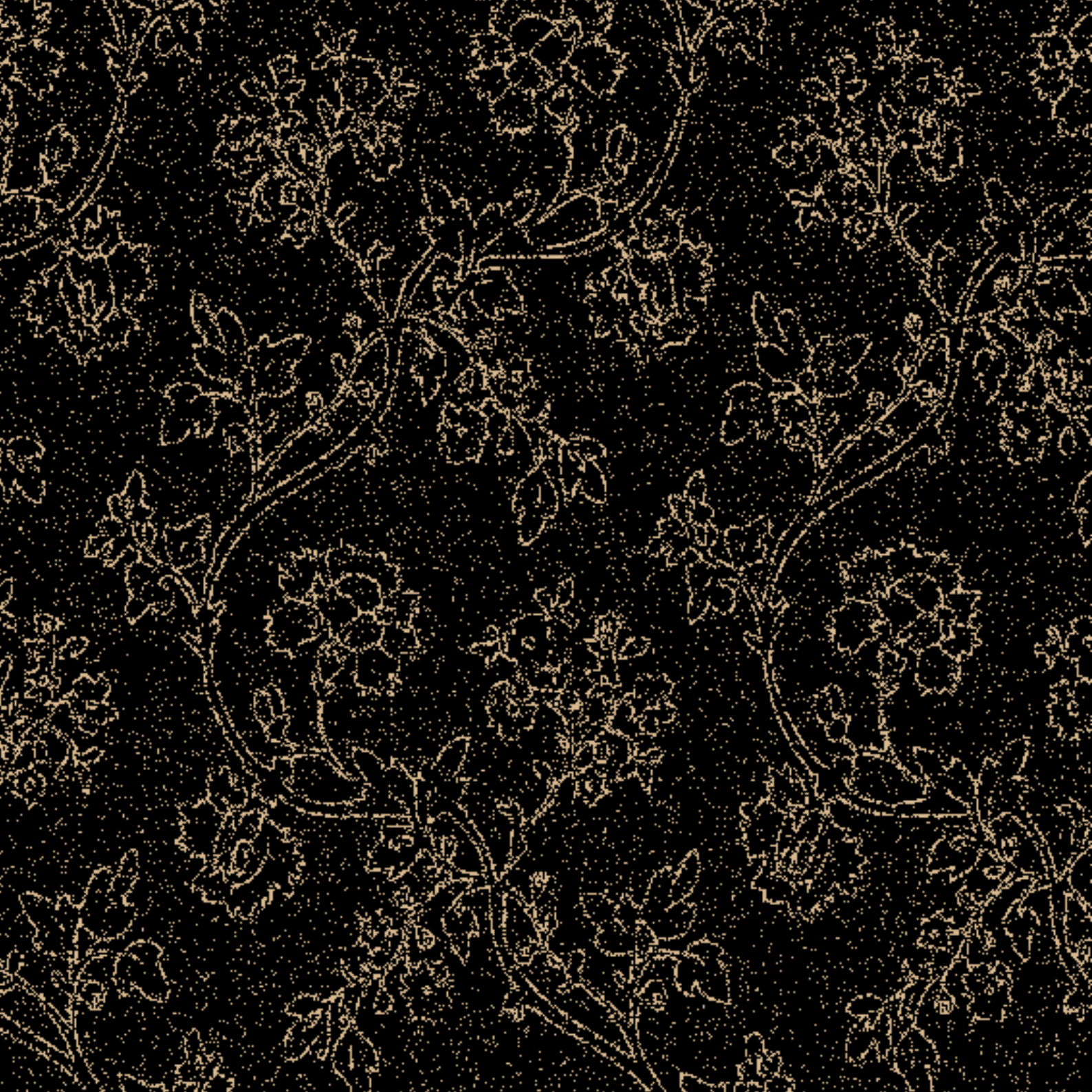
DRUKWERK

Stimuka, Rijswijk

Inhoudsopgave

VOORWOORD	5
INLEIDING	9
OPENINGSTOESPRAAK DOOR MAXIME VERHAGEN	11
PUBLIEKE HOORZITTING	15
OPENING	15
ONDERWIJS EN SCHOLING: STAND VAN ZAKEN	19
BELEID EN PRAKTIJK IN NEDERLAND: EEN SCHETS	25
DE ROL VAN ROMA EN SINTI-ZELFORGANISATIES	31
AANBEVELINGEN	39
LOCATIEBEZOEK WOONWAGENCENTRUM HENRICUSKADE	45
BIJLAGE 1: FEITEN EN CIJFERS OVER ROMA EN SINTI IN NEDERLAND	53
BIJLAGE 2: DE RAAD VAN EUROPA EN DE COMMISSIE VAN EXPERTS VOOR ROMA EN SINTI	57

Voorwoord

Deze conferentie is tot stand gekomen door een samenwerkingsverband van de ministeries van Buitenlandse Zaken, VROM, de Raad van Europa en FORUM. Het doel van deze conferentie is ervaringen en kennis over het integratievraagstuk van Roma en Sinti tot nieuwe synergie te laten leiden. De (internationale) politiek met betrekking tot de sociaal maatschappelijke positie van de Roma en Sinti verdient van ons aller aandacht. Het is niet te aanvaarden dat de afgelopen jaren de Roma en Sinti als bevolkingsgroep vrijwel is geïsoleerd van de algemene beleidsagenda.

Via de Europese omweg kwam dit initiatief tot stand: de Raad van Europa maakt zich sterk voor mensenrechten, democratisering en participatie. Daarbij worden de diverse Roma groepen in de lidstaten expliciet benoemd. Er zijn door de Raad van Europa aanbevelingen geformuleerd op gebied van onderwijs, huisvesting, werkgelegenheid, gezondheid, tegen racisme, voor participatie en beleidsvorming. Deze worden door de lidstaten gezamenlijk onderschreven. En er is een Commissie van Experts voor Roma en Sinti, waarin Nederland via FORUM zitting heeft. Deze commissie draagt er toe bij dat lidstaten in eigen land aandacht besteden aan de uitvoering en voortgang van onder meer deze aanbevelingen. De commissie is tijdens de bijeenkomsten in Nederland goed vertegenwoordigd, en hun aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld.

Nederland hecht waarde aan het mensenrechtenbeleid, inclusief de Roma, en aan efficiënte uitvoering daarvan. Nederland kijkt voor het eerst grootschaliger over de grens en laat zich ook in de achtertuin kijken. Een openbare bijeenkomst zoals die van 5 november hoort erbij als de Raad van Europa Commissie vergadert op locatie in een lidstaat, evenals een locatiebezoek. De openbare

bijeenkomst staat vooral in het teken van onderwijs en scholing, terwijl bij het locatiebezoek het accent meer ligt op huisvesting.

We hebben gekozen voor onderwijs en scholing omdat op dit terrein het nodige bereikt is, maar ook nog een wereld te winnen valt, gelet op de cijfers. Roma en Sinti zijn nog steeds ondervertegenwoordigd in het hoger onderwijs. Ze worden buitenproportioneel vaak verwezen naar het voortgezet speciaal onderwijs (19%) in vergelijking met het gemiddelde in Nederland (5%) of met leerlingen uit andere culturele groepen (11%).

Het absolute verzuim neemt gelukkig af. In de loop van de jaren zijn goede ervaringen opgedaan met onderwijsconsulenten en sinds kort ook met klassenassistenten uit de gemeenschappen zelf. Zij kweken vertrouwen en slaan bruggen tussen school, kinderen en ouders.

FORUM pleit in het algemeen voor meer structurele en integrale aandacht voor Roma en Sinti, om dergelijke en nog andere goede praktijkervaringen te versterken en van continuïteit te voorzien. Sinds 2007 is een Bestuurlijk Overleg van een aantal gemeenten met Roma en Sinti populatie actief. Het Bestuurlijk Overleg wordt door de gemeente Nieuwegein gecoördineerd. FORUM participeert hierin en laat op dit moment een onderzoek uitvoeren onder diverse gemeenten over de sociaal maatschappelijke positie van Roma en Sinti en het effect van ingezette (algemene) maatregelen. Binnenkort (december 2008) zal dit onderzoeksrapport gereed zijn.

Rondom Roma en Sinti worden diverse discussies gevoerd: gaat het om 5 of 10 duizend Sinti en Roma in Nederland? Wel of geen registratie op etniciteit? Rekenen we woonwagenbewoners tot dezelfde groepen? Maar deze punten van discussie mogen een voortvarende en gecoördineerde aanpak niet in de weg staan. En daarvoor is politieke wil nodig, zowel op landelijk als op lokaal niveau. En betrokkenheid en deskundigheid bij de Roma en Sinti zelf. We hopen dat Roma en Sinti zelf meer rechtstreeks in gesprek willen en kunnen gaan met lokale en landelijke bewindvoerders.

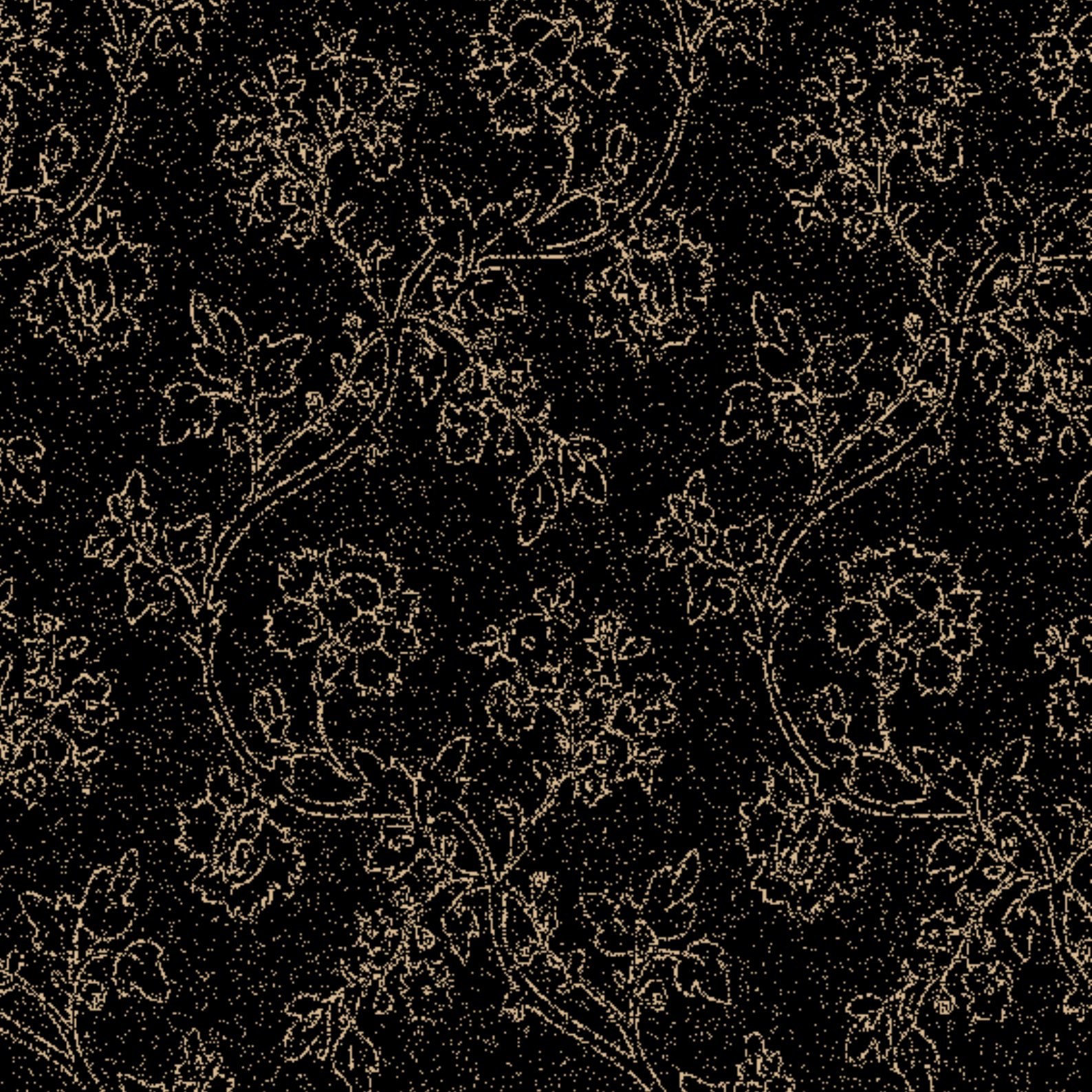
We hebben gezien dat er stappen vooruit worden gezet, vandaag in het bijzonder. Roma en Sinti zelf hebben aangegeven zich zorgen te maken over de afhankelijkheid van uitkeringen bij weer een volgende generatie. Er zijn zorgen over marginalisering, en afglijden in armoede. Problemen die ervoor zorgen dat criminaliteit op de loer ligt. Maar er is veel vitaliteit, talent en cultureel kapitaal aanwezig in deze gemeenschappen. Bijvoorbeeld op het gebied van handel, gemeenschapszin en kennis van talen en ervaringen met andere culturen. Dat zijn in de moderne tijd belangrijke vaardigheden.

Tijdens de bijeenkomsten laten wij enkele cruciale vraagstukken op het gebied van integratie van Roma en Sinti de revue laten passeren. Onderwerpen die het onderwijsvraagstuk en rol en taak van lokale overheden en maatschappelijke organisaties betreffen. Maar ook van ministeries en internationale organisaties. FORUM denkt als niet gouvernementele organisatie hieraan een bijdrage te kunnen leveren. De samenwerking met ministeries en de Raad van Europa in de organisatie van deze conferentie is een eerste stap.

Mr. Sadik Harchaoui,

VOORZITTER RAAD VAN BESTUUR FORUM

Inleiding

ROMA, SINTI EN REIZIGERS IN NEDERLAND

In Nederland wonen naar schatting enkele duizenden Roma en Sinti. Hun situatie kenmerkt zich door onder meer grote achterstanden op het gebied van onderwijs en werk en door gespannen verhoudingen met lokale autoriteiten, woningcorporaties en buurtbewoners. Ook inspraak en participatie zijn vaak problematisch.

COMMISSIE VAN EXPERTS IN NEDERLAND

Nederland is lid van de Commissie van Experts over Roma, Sinti en Reizigers binnen de Raad van Europa. Deze commissie bestaat tien jaar en vergadert dit keer voor het eerst in Nederland. Op woensdag 5 november 2008 is een publieke bijeenkomst gehouden waarin aanbevelingen zijn geformuleerd. Deze aanbevelingen zijn ingebracht op de besloten vergadering van de Commissie van Experts op donderdag 6 november 2008. Vrijdag 7 november bracht de commissie een bezoek aan het woonwagencentrum Henricuskade in Den Haag. Doel van dit locatiebezoek was om ter plekke een indruk te krijgen van de huisvesting van Roma en Sinti in Nederland.

IMPRESSIE VAN DE BIJEENKOMSTEN

Dit verslag geeft in het kort een indruk van de presentaties van de sprekers tijdens de publieke bijeenkomst en het locatiebezoek. Ook zijn de belangrijkste reacties uit de zaal weergegeven. Tijdens het locatiebezoek aan het woonwagencentrum Henricuskade in Den Haag konden bewoners direct uitleg geven en vragen stellen aan de leden van de Expertcommissie. Hierbij was ook een ambtenaar van de Dienst Stadsontwikkeling van de Gemeente Den Haag aanwezig. Dit op nadrukkelijk verzoek van de bewoners.

Het resultaat van de bijeenkomst is deze publicatie. Hierin vindt u ook de openingstoespraak zoals uitgesproken door de minister van Buitenlandse Zaken, de heer Maxime Verhagen, op de besloten bijeenkomst van de Expertcommissie op donderdag 6 november 2008. Als bijlage is een overzicht van cijfers en gegevens over Roma en Sinti in Nederland opgenomen. Tevens vindt u hier meer informatie over de Commissie van Experts van de Raad van Europa en verwijzingen naar belangrijke websites.

Opening speech

*BY MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS MAXIME VERHAGEN
AT THE MEETING OF THE COUNCIL OF EUROPE'S
COMMITTEE OF EXPERTS ON ROMA AND TRAVELLERS
(MG-S-ROM), 6 NOVEMBER 2008*

Thank you Mr Chairman. Good morning, ladies and gentlemen.

It is a pleasure to welcome you to The Hague for this meeting of the Council of Europe's Committee of Experts on Roma and Travellers. Roma advancement deserves our full and undivided attention. It is simply unacceptable that in our part of the world, an entire group of people is left behind on such a large scale. In view of the values we stand for in the Council of Europe, we should not let this situation persist.

It is high time that we all combine our efforts and start practising what we preach. The legal framework – with the principle of non-discrimination as its solid foundation – is firmly in place. It is absolutely clear that Roma are entitled to the same basic rights as everyone else, without exception. Individual states, which have primary responsibility for improving the sorry state that some of their citizens live in, have agreed on policies to address Roma exclusion and marginalisation. What is lacking, however, is strict compliance with the legal obligations states have assumed and consistent implementation of policies aimed at improving the situation. This is a major concern for me. The Netherlands is doing its best to move this process forward. So I am very pleased that we are hosting today's meeting.

We want to make the most of our time together. Therefore we organised a working group yesterday, chaired by Ambassador Jacobovits de Szeged, to discuss stepping up practical cooperation among international organisations. Representatives of the Council of Europe, OSCE, UNHCR, UNDP, World Bank and European Commission agreed to exchange information and increase transparency. I welcome these initial steps forward and trust that every organisation will follow the recommendations. It's crucial for international efforts to complement and reinforce one another. Otherwise a great deal of energy and goodwill will go to waste, and the Roma will suffer.

Another event that took place yesterday was the public hearing on education. Education has been called the ‘silver bullet’ that should kill both poverty and despair. I agree; education is key to a better future. At yesterday’s hearing, which was organised by FORUM, the Dutch Institute for Multicultural Development, experts presented best practices as well as obstacles that may arise in educating Roma in the Netherlands. I know yesterday’s findings will be discussed in greater detail by experts today. And there will be a site visit to Ypenburg tomorrow, so that you can better acquaint yourselves with how Roma actually live in the Netherlands. I welcome an open debate on Roma education. I hope it will result in concrete suggestions and recommendations, which the Dutch government and other stakeholders can take to heart.

As you heard yesterday, the Netherlands does not have one national policy specifically on Roma. This is partly because the number of Roma in the Netherlands is quite low – an estimated five to ten thousand – but it is also a matter of principle. Rather than developing policies aimed solely at Roma at national level, the government seeks to integrate specific concerns for disadvantaged people in our society into mainstream policies: on education, employment, housing etc. We believe this is the most effective way of addressing these problems. We leave implementation to the local level, closest to where the problems occur. I strongly believe in this principle of giving responsibility to the most appropriate actors and not trying to centralise everything to little purpose.

But of course the national government should create the conditions for local governments to act effectively. So we facilitate municipalities’ work, with the help of the Institute for Multicultural Development FORUM. FORUM and the municipalities are working together on a policy paper describing the problems Roma and Sinti encounter in integrating into Dutch society, and making an inventory of good practices that can help resolve those problems. I welcome the plan to establish a national Roma support centre next spring. This centre of knowledge and expertise, to be created with assistance from the Foundation for the Restitution of Sinti and Roma Rights, will play a major role in helping municipalities institute Roma-related policies. It should thus contribute to a lasting improvement in the situation of Roma in the Netherlands.

The accession of new member states in Central Europe has highlighted the responsibility of the European Union. These countries’ transformation has often aggravated Roma suffering. Moreover, with the freedom of movement that Schengen brings, the problems Roma face have become common to all member states. So I applaud the European Commission’s initiative in examining the main instruments and policies available to member states to improve the situation of Roma across the EU. This should help member states shoulder their responsibilities, in close consultation with Roma and other

disadvantaged groups. The Commission's Communication of July 2008 also led to the EU's first Roma Summit ever, in September. That Summit will be followed up at the European Council in December, where the EU's leaders will adopt a declaration on the plight of Roma in Europe and ways to alleviate it. I am confident that now that this issue is on the Council's agenda, it is not likely to be taken off again. I know future Presidencies – the Czech Republic is next in line – will strive to maintain the momentum.

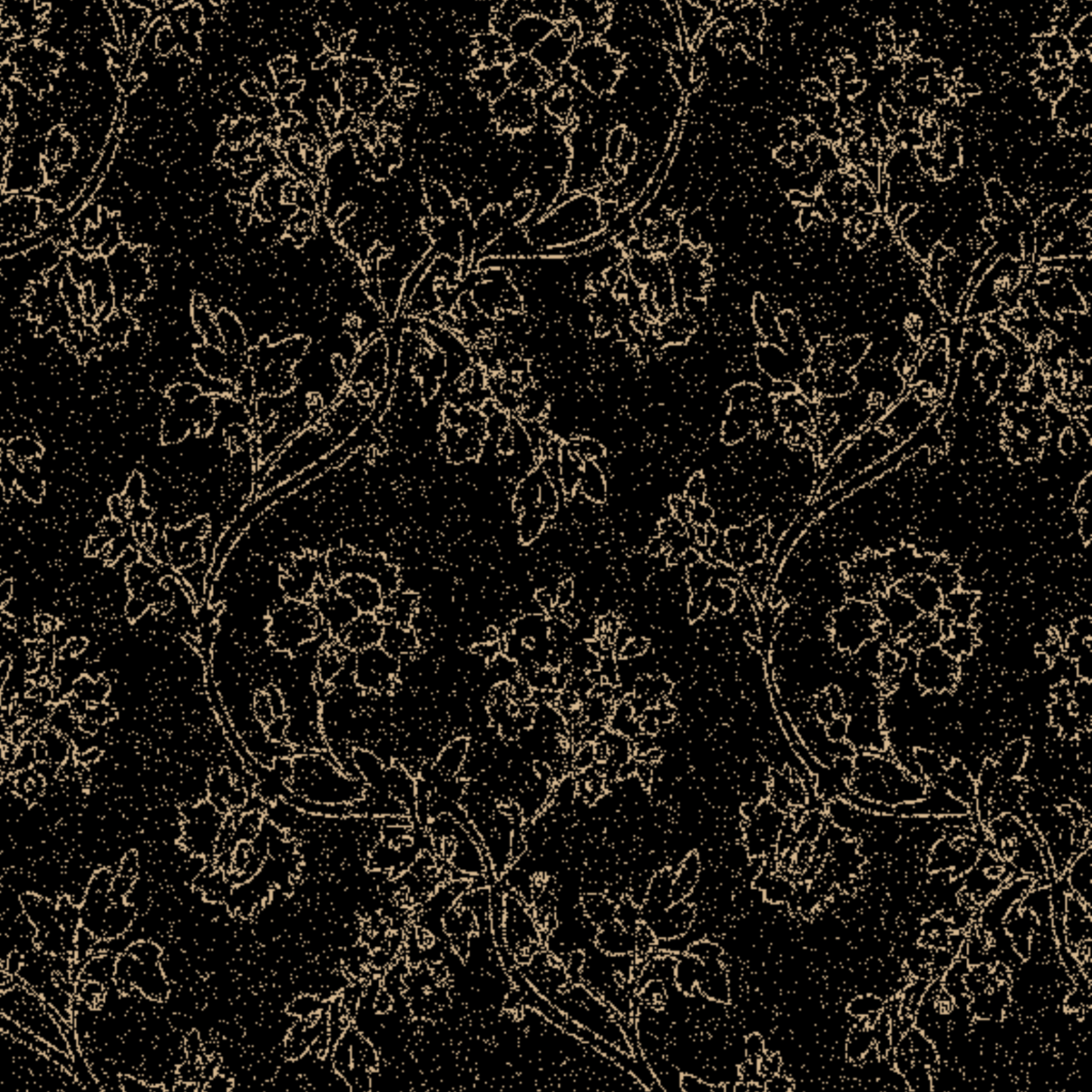
The Netherlands will do its best to make sure they do. The EU is to my mind first and foremost a community founded on shared values: freedom, democracy, respect for human rights and the rule of law. We can ill afford to let the Roma fall further behind, no matter how challenging their integration into our societies may be. We owe it to ourselves to dramatically improve the situation of Roma. How credible is it to fight child labour in other continents when the majority of Roma children in Europe do not go to school, but have to beg on the streets and help their parents collect scrap? Human rights apply to all people, at all times and in all places this is the basic principle of the human rights strategy the Dutch government adopted a year ago, 'Human Dignity for All'. This strategy specifically mentions Roma and Sinti as people that are systematically discriminated against on the grounds of their origin and ethnicity. Discrimination leads to social exclusion, which in turn perpetuates discrimination. It becomes a vicious circle.

The Netherlands is helping and will continue to help where it can to break this circle. Through our pre-accession programme MATRA we fund projects specifically aimed at Roma, for example in Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Romania, Slovakia and Croatia. Because we believe that it is crucial for Roma to take ownership of their own future, we fund NGOs that are run by Roma, such as Spolu International. Through our Human Rights Fund, we cofinance Spolu's work in South-Eastern Europe to bring together and strengthen local Roma organisations. And we fund a number of other local projects throughout the region. We were also the first major donor to contribute to the Roma Education Fund. The organisation of today's meeting is another example of our commitment.

Ladies and gentlemen,

A recent article in The Economist quoted a Brussels official who said, 'We don't lack the laws and we don't lack the money. The problem is political will.' If it depends on me, the problem will not be political will.

I wish you all a fruitful and constructive discussion. Thank you.

Opening

PUBLIEKE HOORZITTING

WOENSDAG 5 NOVEMBER 2008, NH ATLANTIC HOTEL, DEN HAAG

Zoni Weisz,

DAGVOORZITTER EN ADVISEUR SINTI EN ROMA CENTRUM EN BESTUURSLID AUSCHWITZ COMITÉ

De focus ligt vandaag op onderwijs en scholing. Onderwijs is de sleutel op het slot van de toekomst. Maar Roma en Sinti zijn ondervertegenwoordigd in zowel het hoger als het lager onderwijs. Ook Roma en Sinti zelf maken zich zorgen over de sociaaleconomische marginalisering. Vandaag is het de bedoeling essentiële vraagstukken hierover aan de orde te stellen.

Er zijn al vele bijeenkomsten geweest. Er zijn veel dikke rapporten geschreven. Maar deze zijn voor Roma en Sinti vaak onbegrijpelijk. Heel lang heeft het geschreven woord voor Roma en Sinti weinig betekenis gehad. Men zag het belang van opleiding ook niet altijd. Roma en Sinti leerden alles van hun vader: de muziek, de handel. Maar nu is het een andere tijd, en deze tijd stelt andere eisen. Kinderen vinden het vaak prettig naar school te gaan. Daarom is het schokkend te weten dat kinderen van Roma en Sinti vier keer vaker dan andere kinderen een advies krijgen voor speciaal onderwijs. Tegelijkertijd is er ook hoop. Het project met Roma-klussenassistenten is erg hoopvol. Ook bieden zogenaamde twinprojecten een mooie kruisbestuiving. Hierbij worden burgers gekoppeld aan Roma en Sinti voor ondersteuning bij allerlei praktische zaken.

Wat nodig is, is tijd, begrip en respect. Dit zijn de sleutelwoorden. Voor het zien van resultaten van projecten is een lange adem nodig.

Voor vandaag zijn stellingen bedacht. Een van deze stellingen is:

Naar school gaan is een recht, maar ook een plicht. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt ook bij Roma en Sinti zelf. Maar ook bij gemeenten en nationale overheid, want zelf opgezette projecten verdienen steun. En die moet niet alleen afkomstig zijn uit het potje van de stichting Rechtsherstel Sinti en Roma. Deze gelden zijn bedoeld voor een specifieke groep en dat moet vooral zo blijven.

Een andere stelling is: Sinti en Roma hebben recht op door de overheid gesubsidieerde zelforganisaties. Dit is nodig zodat we binnen afzienbare tijd een organisatie hebben die onze belangen vertegenwoordigt.

Onderwijs is de sleutel op het slot van de toekomst

**Zoni Weisz, adviseur Sinti en Roma centrum en bestuurslid
Auschwitz Comité**

Henri Scicluna,

COÖRDINATOR ROMA-ACTIVITEITEN RAAD VAN EUROPA

De heer Scicluna bedankt Nederland en de commissie van Experts van de Raad van Europa voor deze bijeenkomst. Het is fijn dat deze bijeenkomst nu in Nederland plaatsvindt. Zonder Nederland zou er geen Expertcommissie over Roma, Sinti en woonwagendwoneers zijn geweest. Josephine Verspaget (vandaag ook dagvoorzitter) heeft het fundament gelegd voor deze commissie, en ervoor gezorgd dat de Raad van Europa aandacht kreeg voor Roma en Sinti. Zeven jaar lang is zij voorzitter van de Expert-commissie geweest.

Volgens Scicluna zijn de volgende punten belangrijk voor verbetering van de situatie met betrekking tot scholing en onderwijs voor Roma en Sinti:

- **Roma en Sinti moeten worden erkend als een minderheidsgroepering.** Deze erkenning geeft hen een culturele identiteit, en zal psychologisch het proces van ontwikkeling stimuleren.
- **Schoolverzuim en schooluitval moeten worden aangepakt.** Kinderen hebben recht op onderwijs, maar de autoriteiten hebben de plicht hierop toe te zien. In de praktijk blijken autoriteiten

laks als het gaat om kinderen van Roma en Sinti. Het is leuk om aardig te zijn, maar soms moet je vervelend zijn. Het is niet aan de Roma en Sinti om te beslissen wat ze willen. Nederland moet strikter toezien op het volgen van onderwijs.

‘Het is leuk om aardig te zijn, maar soms moet je vervelend zijn. Kinderen hebben recht op onderwijs, maar de autoriteiten hebben de plicht hierop toe te zien.’

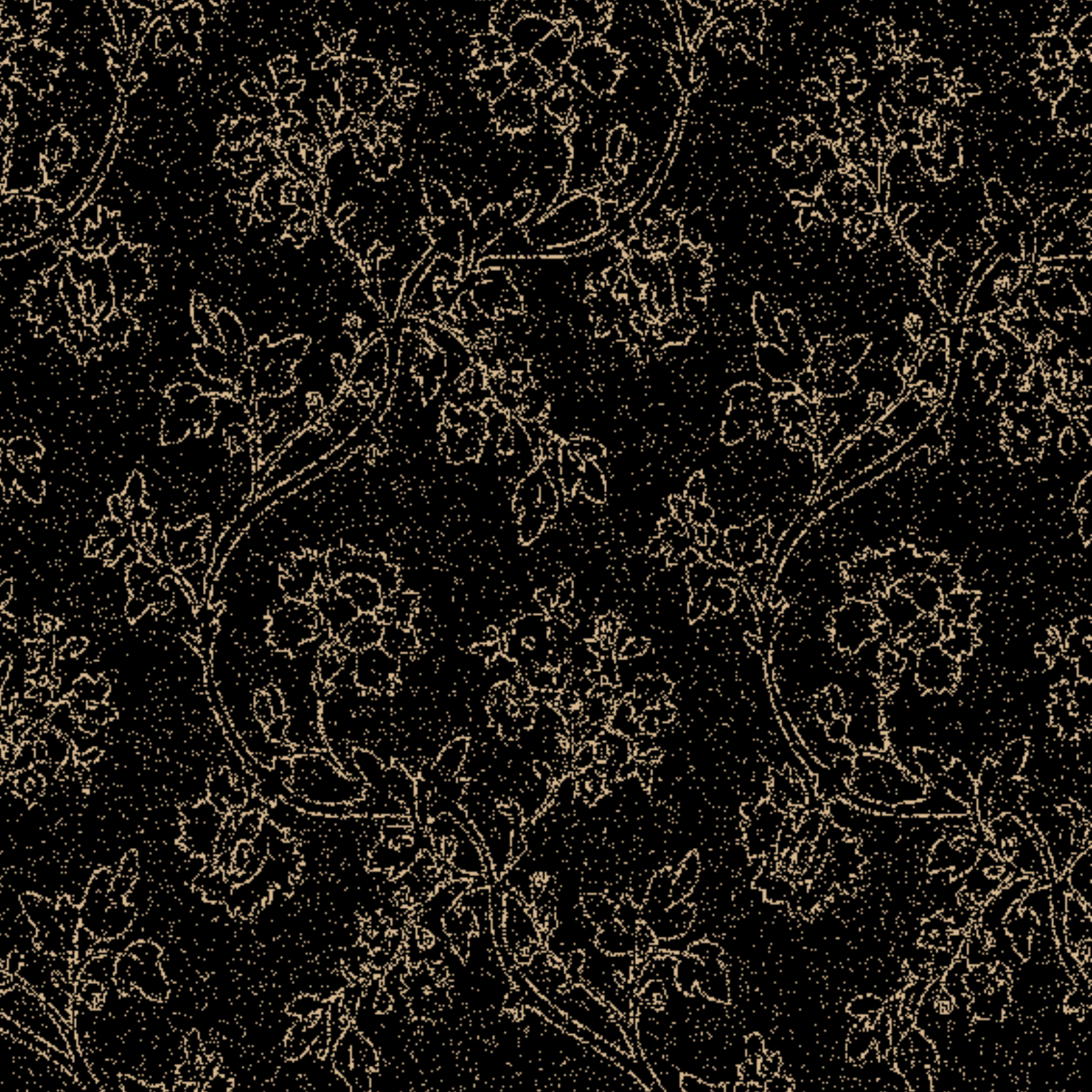
Henri Scicluna, Coördinator Roma-activiteiten Raad van Europa

Michael Guet,

SECRETARIS VAN DE EXPERTCOMMISSIE, OVER ROMA, SINTI EN WOONWAGENBEWONERS (MG-S-ROM)

De heer Guet vindt het een grote eer hier te kunnen spreken. Hij wil de aanwezigen graag op de hoogte brengen van de ontwikkelingen in de Raad van Europa ten aanzien van de Roma en Sinti. Het bereik van de commissie van Experts is de afgelopen jaren veel groter geworden. De commissie beslaat nu 30 landen. In de commissie zijn gouvernementele organisaties, niet-gouvernementele organisaties en Europese landen vertegenwoordigd. Ook is er een zetel voor een onafhankelijke organisatie. De commissie heeft aanbevelingen geschreven voor de landen die zijn aangesloten bij de Raad van Europa. De aanbevelingen betreffen onderwijs, huisvesting, gezondheidszorg en de arbeidsmarkt. Eén aanbeveling gaat specifiek in op discriminatie tegen Sinti en Roma in Nederland. Een belangrijke aanbeveling betreft de toegang tot onderwijs en schoolverzuim. Het Europese Hof heeft hierover ook een uitspraak gedaan.

De commissie wil de vooroordelen tegen Roma en Sinti aanpakken. Zo is er een campagne opgezet in de Balkan, die ook elders is overgenomen. Een onderdeel van de campagne is een wedstrijd voor best-practices voor gemeentes. Hopelijk neemt ook Nederland dit over. Maar het woord is nu aan de lokale organisaties. Daar draait het vandaag om.

Onderwijs en scholing: stand van zaken

Joop Worrell,

VOORZITTER STICHTING RECHTSHERSTEL SINTI EN ROMA

De heer Worrell is trots op de aanwezigheid van Roma en Sinti hier vandaag. Alles draait tenslotte om hen. Hij licht de achtergrond van de stichting toe. Acht jaar geleden is de stichting opgericht als gevolg van een beslissing van het kabinet. Het kabinet erkende dat er tekortkomingen waren in het rechtsherstel van Sinti en Roma na de tweede wereldoorlog. Ter compensatie is destijds besloten 30 miljoen gulden ter beschikking te stellen voor zowel individuele uitkeringen als collectieve bijdragen. Ook scholing valt hieronder. Alles begint tenslotte met onderwijs en scholing. Maar zitten Sinti en Roma hier op te wachten? Het antwoord op deze vraag is nog niet zo gemakkelijk. Roma en Sinti zien educatie vooral ook als een familiezaak. Toch is er sprake van een kentering en gaan de afgelopen jaren steeds meer jongeren naar school. Maar de problemen met onderwijs zijn nog niet opgelost. Belangrijk is dat er kennis is van en binding met de cultuur van de Roma en Sinti. Gelukkig zijn er

De problemen met het onderwijs zijn nog niet opgelost, maar elke dag gaat het beter. Belangrijk is dat er kennis is van de cultuur van Sinti en Roma.

Joop Worrell, Stichting Rechtsherstel Sinti en Roma

goede voorbeelden die ook door de Stichting worden ondersteund. Zo hebben een vader en zijn zoon samen een bedrijf opgezet voor het bouwen van chalets. De zoon volgt hiervoor cursussen over boekhouding, offrenen, personeelsmanagement et cetera. Het bedrijf biedt tegelijkertijd werkervaring-plekken voor Roma-jongeren.

Cor de Vos,

BURGEMEESTER VAN GEMEENTE NIEUWEGEIN

De heer De Vos is burgemeester van een gemeente die worstelt met de situatie rondom Roma. Hij is zelf ook in Oost-Europa geweest en heeft gezien hoe schrijnend de situatie daar is. De Vos vraagt zich af hoe het kan dat we in een land als Nederland niet in staat zijn geweest grotere stappen te zetten dan we tot nu toe hebben gedaan. Maar er ligt ook een uitdaging voor Roma en Sinti zelf om van de mogelijkheden in Nederland gebruik te maken. De Vos: 'Neem de uitdaging aan en pak de kansen die in Nederland worden gegeven.'

Cor de Vos schetst kort de geschiedenis van Roma in Nieuwegein. In 1978 werd wettelijk voorgeschreven dat Nederland Roma op moest nemen in de Nederlandse samenleving. Gemeente Nieuwegein heeft zich hiervoor aangemeld. Aanvankelijk was er veel enthousiasme en optimisme over deze opvang. Maar nu, 30 jaar later, is er ook sprake van teleurstelling. Niet alles ging zo snel als men had gehoopt. De kloof tussen de nomadische Roma en de Nederlandse gemeenschap is helaas groot gebleven. In 2007 en 2008 waren er enkele incidenten in horeca en bij winkels. Dit had grote impact op de bevolking van de gemeente Nieuwegein. Ook is er sprake van toename van armoede en schulden. Er moest daarom iets gebeuren.

In 2007 is de dialoog weer gestart, mede naar aanleiding van de oprichting van een lokale zelforganisatie voor Roma. Er is nu weer hernieuwde aandacht voor Roma en in samenwerking met andere gemeentes wordt gewerkt aan een nieuwe aanpak. Maar de vraag is hoe we de toekomst van de

Het blijkt moeilijk om binnen de ministeries mensen te vinden die zich bewust zijn van de problematiek.

Cor de Vos, Burgemeester Gemeente Nieuwegein

Roma en Sinti hoger op de agenda krijgen van de landelijke overheid. In de praktijk blijkt het moeilijk binnen de ministeries van VROM en Buitenlandse zaken mensen te vinden die zich bewust zijn van de problematiek. De Vos hoopt echter dat er binnenkort concrete afspraken kunnen worden gemaakt over de aanpak van de situatie.

De gemeente heeft een methodiek ontwikkeld voor de aanpak van de problemen in Nieuwegein. Gestart is met het project Wisselgeld. Dit project richt zich tegelijkertijd op preventie, zorg en repressie (drang en dwang). De belangrijkste doelgroep van het project bestaat uit de kinderen van Roma en Sinti. De gemeente heeft hiervoor 300.000 euro gereserveerd, maar heeft meer geld nodig.

Duidelijk is dat in de toekomst meer samenwerking nodig is. Ook kun je je afvragen of het nog haalbaar is anno 2008 een scheidslijn aan te brengen tussen gemeenten van voor en van na 1978. Verder vindt Nieuwegein het niet acceptabel dat kinderen niet naar school gaan. Ook is het absoluut onacceptabel dat meisjes van 11, 12 jaar het risico lopen in verkeerde kringen te belanden omdat ze zijn uitgestoten door de groep. Dit is ook belangrijk uit te spreken.

Het zoeken is nu naar oplossingen met begrip voor de geschiedenis van de Roma én met begrip voor de andere inwoners van Nieuwegein.

De vraag is hoe het kan dat we in Nederland niet in staat zijn geweest grotere stappen te zetten. Maar er ligt ook een uitdaging voor de Roma en Sinti zelf om gebruik te maken van de mogelijkheden. Néém de uitdaging aan en pak de kansen die Nederland geeft.

Cor de Vos, Burgemeester Gemeente Nieuwegein

Cijfers, trends en praktijkvoorbeelden - door Laura Punt,

KPC-GROEP

Mevrouw Punt schetst de situatie met betrekking tot het onderwijs aan Roma en Sinti kinderen in Nederland aan het hand van cijfers en trends. De deelname aan het onderwijs door Roma en Sinti kinderen was aanvankelijk erg slecht. Deelname van deze kinderen aan het voortgezet onderwijs was praktisch nihil. Aan het einde van de 20e eeuw gingen echter bijna alle kinderen uit woonwagencentra

naar het primair onderwijs. Opvallend is dat 14% van deze kinderen op het speciaal onderwijs zit. Vaak blijken Roma en Sinti-kinderen zwakke lezers, wat gedeeltelijk verklaard kan worden uit het feit dat hun ouders weinig onderwijs hebben gevolgd. In de praktijk blijkt ook de betrokkenheid van ouders bij het onderwijs van de kinderen laag.

De vraag vandaag is vooral: hoe houden we deze kinderen in het onderwijs, en hoe kunnen we ze verder begeleiden in aansluiting op de arbeidsmarkt?

Laura Punt, KPC-groep

In de jaren zeventig gingen nauwelijks kinderen naar het voortgezet onderwijs. Vanaf 1985 zie je echter een toename van de deelname van 40% tot zelfs 90% door de inzet van consultants. Vandaag gaat het niet meer zo zeer om de hoeveelheid kinderen die onderwijs volgen, maar is de vraag vooral: hoe houden we ze in het onderwijs, en hoe kunnen we ze verder begeleiden in aansluiting op de arbeidsmarkt?

Onderwijs en rolpatronen door Hugo Swinnen,

VERWEY JONKER INSTITUUT

De heer Swinnen is senior onderzoeker bij het Verwey Jonker Instituut en lid van een Europese commissie van onafhankelijke experts op het gebied van sociale integratie. In dit kader heeft hij een rapport geschreven over gender en sociale integratie. Eén hoofdstuk hiervan gaat over Roma en Sinti. Vandaag wil hij enkele van zijn observaties meegeven.

Maak een verbinding met andere domeinen. Om kinderen gemotiveerd te houden voor het onderwijs, zijn ook inspanningen nodig op het gebied van huisvesting en mogelijkheden voor werk.

Hugo Swinnen, Verwey Jonker Instituut

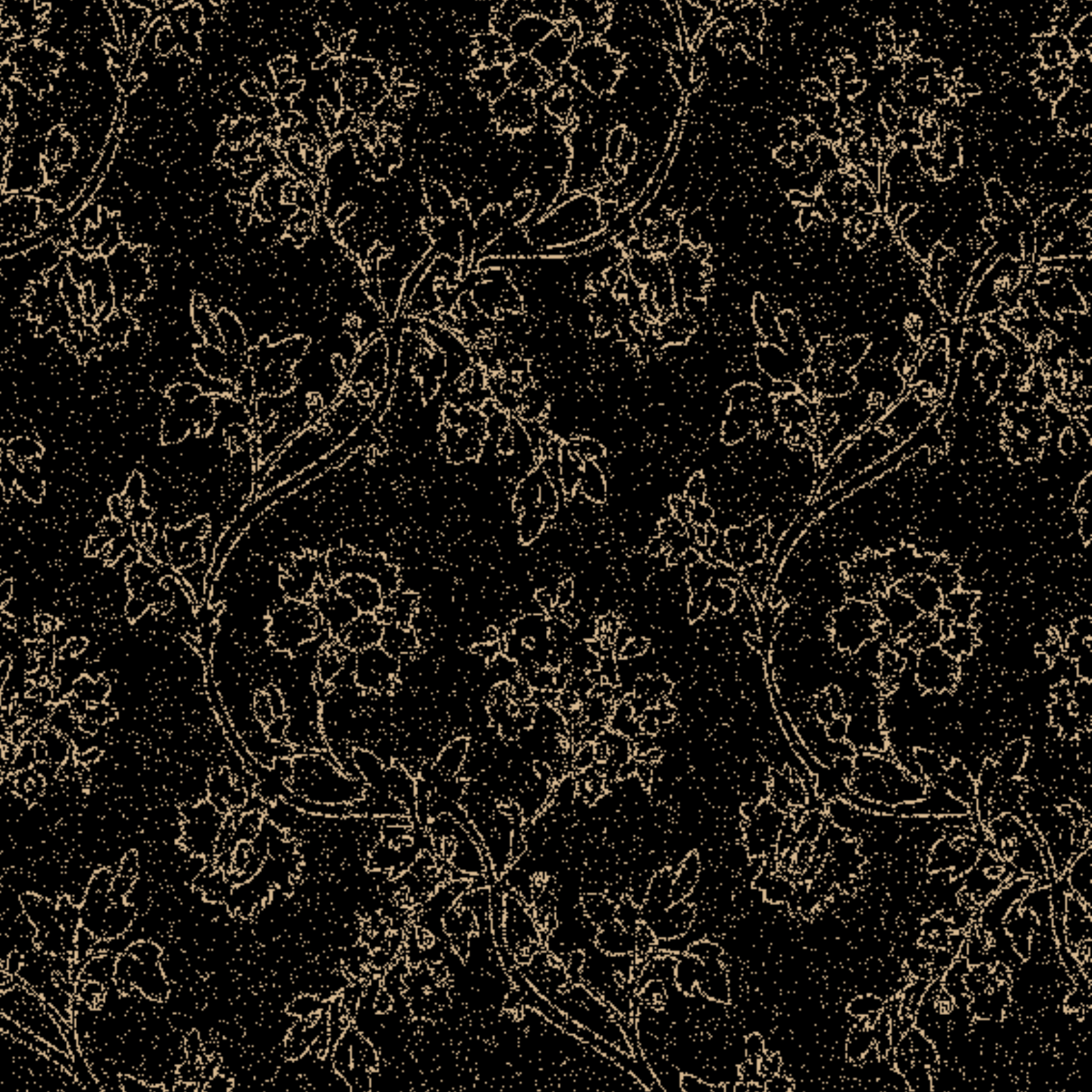
1. Onderwijs moet gezien worden in een bredere context. Er moet verbinding worden gemaakt met andere sectoren. Om onderwijs succesvol te laten zijn, zijn ook inspanningen nodig op het gebied van huisvesting en werk. Je moet mensen gemotiveerd krijgen voor het volgen van onderwijs. In relatie tot onderwijs is er een groot verschil tussen jongens en meisjes. Jongens haken vooral af tijdens of na het secundair onderwijs, meisjes al na het primair onderwijs. Dit heeft te maken met de sociaal-economische situatie van deze gemeenschappen. Vrouwen dragen hierbij de zwaarste last.

2. Als je niet registreert (omdat je niet wilt discrimineren), kun je ook niet controleren of je gediscrimineerd wordt. Op deze manier beland je in een vicieuze cirkel. Eigenlijk heb je speciale ankerpunten nodig in de samenleving, om er op toe te zien hoe wordt omgegaan met de Roma en Sinti. Nederland kent verschillende monitoren, zoals de discriminatiemonitor, racismemonitor en de emancipatiemonitor. Swinnen pleit ervoor Roma en Sinti als aparte categorie op te nemen in deze monitoren. Je hebt cijfers nodig, zodat je daarmee beleid kunt beïnvloeden. De Europese Unie heeft nu meer aandacht voor deze groep mensen, en heeft aangegeven dat het de plicht is van de nationale overheden om laaggeletterdheid te bewaken. Dit is ook overgenomen in het sociaal plan van het ministerie van Sociale Zaken. Zowel ministeries als gemeentes kunnen hierop worden aangesproken.

3. Het belang van empowerment. Binnen de groepen Roma en Sinti bestaan grote verschillen in opleiding. Vrouwen zijn vaak initiatiefnemers van projecten, en daarom een belangrijke factor in de empowerment. Recentelijk is het zogenaamde '1001 kracht'-plan van start gegaan. Dit plan van de overheid heeft als doel 50.000 vrouwen uit etnische minderheden aan werk of vrijwilligerswerk te krijgen. Hugo Swinnen hoopt dat binnen dit plan ook aandacht is voor Sinti en Roma-vrouwen.

TERM 'ZIGEUNERS' NIET GEBRUIKEN.

In een van de presentaties wordt gesproken over woonwagen- en zigeunerkinderen. Hierop komt een felle reactie uit de zaal. Het verzoek is de term 'zigeuners' niet meer te gebruiken. Het gebruik hiervan ligt erg gevoelig. De term zigeuner heeft een negatieve lading, omdat het lijkt te zijn afgeleid van de Duitse term *Ziehender Gauner*, wat letterlijk rondtrekkende dief betekent. In de oorlog kregen Roma en Sinti een Z op hun persoonsbewijs te staan. Mede hierdoor werden velen van hen op transport gezet naar vernietigingskampen. Hier ligt ook de oorsprong van de gevoeligheid en ongewenstheid van registratie naar etniciteit van Roma en Sinti.

Lokaal beleid en praktijk in Nederland: een schets

De Integrale benadering van Gemeente Nieuwegein, door Marijke Bosma

De situatie in Nieuwegein is hiervoor ook al besproken door de burgemeester van gemeente Nieuwegein, Cor de Vos. Mevrouw Bosma licht kort de aanpak van de gemeente toe.

In de afgelopen tien jaar is vooral gewerkt met losse projecten voor de Roma. Nu streeft de gemeente naar een nieuwe aanpak. Deze aanpak is integraal en richt zich zowel op handhaving als op sociale

Josephine Verspaget, dagvoorzitter en voormalig voorzitter van de Expert commissie van de Raad van Europa

‘Het is belangrijk je te realiseren dat Nederland verschillende groepen Roma en Sinti heeft. In de praktijk zijn er veel verschillen tussen deze groepen’:

- Roma en Sinti waarvan de voorouders al in de 19e eeuw in Nederland verbleven.
- Roma die in de jaren zeventig van de 20e eeuw naar Nederland zijn gekomen (nomadische groep).
- Roma die vanaf de jaren negentig aangekomen zijn.

WAAROM KRIJGEN ONZE KINDEREN GEEN HAVO OF VWO-ONDERWIJS, MAAR SCHOLING OVER VOEDING? WIE BEPAALT WAT GOED IS VOOR ONZE KINDEREN? EN: GEVEN JULLIE OOK BAANGARANTIES?

Deze reacties kwamen vanuit de zaal op de presentatie van mevrouw Kaatee. Volgens de dagvoorzitter Josephine Verspaget een belangrijk punt. In feite is onderwijs dat een ander vakkenpakket (curriculum) kent dan voor andere kinderen strijdig met internationale regelgeving die bepaalt dat deze kinderen het zelfde curriculum moeten volgen als andere kinderen.

ken te hebben. Door deelname aan de speciale schakelklas blijkt het niveau van de leerlingen snel te stijgen. Alleen als kinderen verzuimen gaan ze niet vooruit, of vallen ze zelfs terug. In de klas worden praktische vakken onderwezen, zoals op het terrein van gezondheid, voeding, et cetera. De klas is een schakelklas die de overgang naar het voortgezet onderwijs voorbereidt. Doel is het inhalen van de achterstand.

Coachen naar eigen bedrijvigheid, door Henk van Beurden,

CONSULTANT VAN DE WSD-GROEP

In het algemeen gaat het niet zo goed met de deelname van Roma en Sinti aan de Nederlandse maatschappij. Toch begint er verandering in te komen. Op sommige plaatsen is het gelukt de impasse te doorbreken. Dit lukt alleen als er sprake is van respect, inspireren, motiveren, ondersteunen, doorgeven en doen wat je zegt. Tegelijk is een preventieve en vroegtijdige aanpak van problemen nodig. Er moet vertrouwen worden opgebouwd, ook met de oudere Sinti en Roma. Dit houdt in dat je veel aanwezig moet zijn op de centra.

participatie. De focus ligt hierbij op de jeugd. In de aanpak, met de naam project Wisselgeld, wordt gewerkt met intermediairs. Ook is er een specifiek scholingsaanbod voor Roma-meisjes.

**Praktijk Schakelonderwijs,
Gemeente Amsterdam,
door Marijke Kaatee**

In Amsterdam is een project gestart met een speciale praktijk schakelklas voor Roma-kinderen. De reden voor deze speciale klas is dat veel Roma-kinderen in de leeftijd van 11 jaar een leerachterstand van drie of vier jaar ble-

Een goed voorbeeld is de inzet van een Sinti- klassenassistent in Nuenen. Door deze inzet is het schoolverzuim van Sinti-kinderen fors afgenomen. Maar er zijn heel veel andere voorbeelden van succes. Zo heb je Jimmy die zijn eigen bedrijf heeft opgezet, Mario die kok is geworden. Er zijn muzikanten die op weg zijn naar erkenning en vele anderen die ook met een eigen bedrijf zijn gestart en soms ook zelf weer jongeren op sleeptouw nemen. Het kan dus. Al deze mannen en vrouwen hebben de heer Van Beurden geïnspireerd om door te gaan. Volgens Van Beurden is beleid niet zaligmakend. Het gaat uiteindelijk om mensen, ambtenaren die hun nek durven uit te steken. Om deze reden vindt Van Beurden dat de Gemeente Nuenen de prijs verdient die Stichting Rechtsherstel Sinti en Roma van plan is in te stellen.

Uitgangspunten voor een succesvol project zijn: respect, inspireren, motiveren, ondersteunen, doorgeven en doen wat je zegt.

Henk van Beurden, Consultant WSD

Reacties uit de zaal

'Er wordt veel gesproken over de Roma en Sinti en over wat anderen vinden wat wij allemaal moeten doen. Eeuwenlang is ons van alles opgelegd, zonder dat ons iets is gevraagd. Dat is de achtergrond van ons verzet. Daarom zeg ik als het gaat om scholing: betrek de ouders bij het onderwijs! Zo ontstaat een win-win-situatie.'

Lalla Weiss, CONSULENT ROMA EN SINTI CENTRUM

'Zijn in het voorbeeld van de schakelklas in Amsterdam de ouders betrokken? Nee. En is overwogen de Roma-taal te spreken in de schakelklas? Nee.'

De heer Abdula, LANDELIJKE ROMA STICHTING EMANCIPATIE

'Nederland heeft beloofd op belangrijke punten zonnodig de taal in te zetten voor minderheden. Ook voor onderwijs. Daarom zou gekeken kunnen worden naar de inzet van het Romanes in het onderwijs.'

Josephine Verspaget (DAGVOORZITTER)

'In de Tjechische stad Brno heeft Nederland geld beschikbaar gesteld voor een centrum voor Roma en Sinti. Waarom lukt dat in Nederland niet, zelfs niet met 'ons eigen geld'?'

Zoni Weisz (DAGVOORZITTER)

Reactie hierop van Joop Worrell, STICHTING RECHTSHERSTEL SINTI EN ROMA:

'De Stichting was heel ver met het opzetten van een eigen centrum in Nederland, maar op het laatste moment is door de mensen zelf gezegd: doe het maar niet. De stichting is een groot voorstander van zo'n centrum, en als men nu zegt: we willen het alsnog, kan zo'n centrum er morgen zijn.'

‘Vandaag wordt veel gesproken over Roma-problematiek. Maar er is nog maar voor 2% over oplossingen gesproken. Het is teleurstellend dat Nederland sinds de jaren zeventig nog steeds niet in staat is geweest een duidelijk werkend beleid neer te zetten.’

Julius Germ, LID VAN DE JONGERENRAAD VAN DE ROMA EMANCIPATIE ORGANISATIE

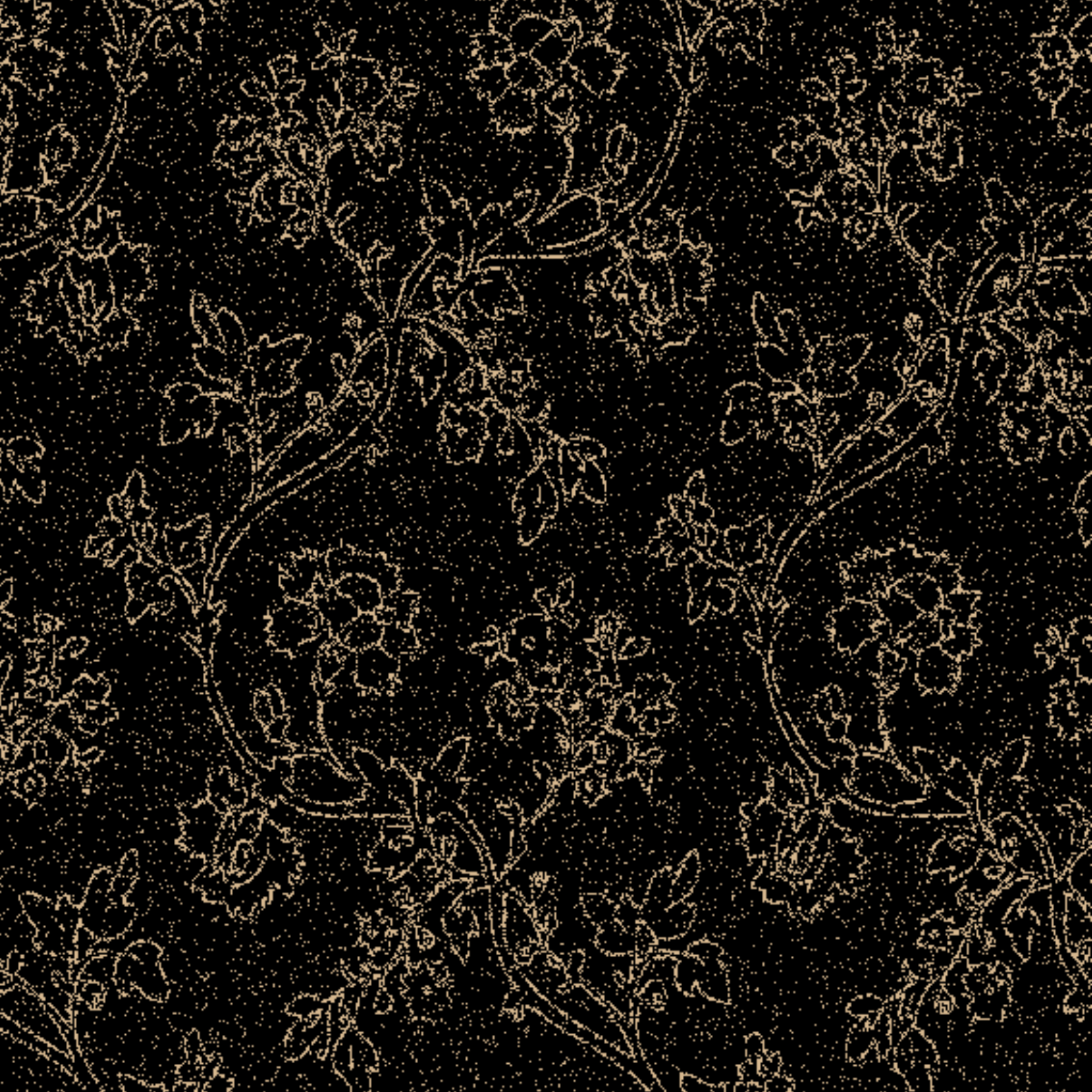
‘Onze kinderen worden vaak onderschat. Het is niet aan anderen te zeggen: dat kun jij niet. Ook is er sprake van geïnstitutionaliseerde discriminatie. Wij moeten van alles, maar voor sommigen van ons is na 30 jaar nog steeds geen Nederlandse nationaliteit mogelijk. En hoe staat het met onze kansen op de arbeidsmarkt? Wat zijn je kansen bij een sollicitatie als je moet zeggen dat je nationaliteit onbekend is? Worden deze problemen ook aangepakt?’

Mila Burik, ROMA PLATFORM NEDERLAND/ STICHTING TRIANA

‘Het beleid in Nederland is geen goed beleid. Tegelijkertijd is het Nederlands beleid van over de grenzen wél goed. Nederland heeft de juiste omstandigheden en de juiste expertise in huis om goed beleid te maken, maar gebruikt het niet. En de overheid lijkt de Oost-Europese Roma niet te willen laten helpen. Maar, alstublieft laat ons helpen! Wij bieden de helpende hand. Mijn advies aan Nederland is: voer de aanbevelingen van de Raad van Europa nu uit!’

Orhan Galjus, PRESS ROM NEWS AGENCY

Wat zijn je kansen bij een sollicitatie als je moet zeggen dat je nationaliteit onbekend is?

De rol van Sinti- en Romazelforganisaties

Lalla Weiss,

CONSULENT SINTI EN ROMA CENTRUM

De vraag is: wat kunnen wij zelf doen? Mevrouw Weiss noemt het volgende:

1. Voorlichting. Voorlichting is echt nodig, zowel op scholen als via documentaires. Via voorlichting kun je de beeldvorming beïnvloeden en het stigma aanpakken.

2. Bruggenbouwer zijn, intermediair zijn. De eerste onderwijsassistent in Nuenen was een meisje van 15. Zij is nu nog steeds onderwijsassistent, maar ook moeder. Als bruggenbouwer is de functie van klassenassistent erg belangrijk gebleken.

3. Signaleren van problemen. Communicatie is heel belangrijk en tevens een groot probleem. De uitdaging is: naar elkaar luisteren en dingen van elkaar aannemen. Roma kunnen een belangrijke rol spelen in het samenbrengen van instellingen.

4. Inspelen op problemen, het vervullen van een ombudsfunctie. Gezegd is vandaag: 'Pak die kans!'. Maar dan moet je wel weten wanneer het je kans is, en weten wat je nodig hebt om je doel te bereiken.

5. Nadenken over onderwijs. Onze kinderen worden vier keer vaker naar het speciaal onderwijs verwezen dan andere Nederlandse kinderen. Hier moeten we over nadenken.

6. Aandacht voor verschillen. Aantallen zijn niet zo belangrijk. Wel is het belangrijk te kijken naar de verschillen tussen de drie groepen Roma en Sinti in Nederland. Hiertussen zit een wereld van verschil.

7. Huisvesting. Met woningbouwcorporaties en bouwers van woonwagens is overeengekomen een fonds op te richten. Ook is een leefbaarheidfonds opgericht voor bijvoorbeeld het inrichten van speeltuintjes. Hier liggen kansen.

Er is tijd, begrip, geduld en vertrouwen nodig. Als je dat hebt, heb je al de helft.

Eerder vandaag is gezegd: 'Pak die kans!'. Maar dan moet je wel weten wanneer het je kans is, en weten wat je nodig hebt om je doel te bereiken'.

Lalla Weiss, consulent Sinti en Roma Centrum

Gjunler Abdula,

VOORZITTER ROMA EMANCIPATIE ORGANISATIE

Ons probleem speelt niet alleen in Nederland, maar in heel Europa. Voor de aanpak hiervan hebben we een duidelijke strategie nodig. De manier van Nederland lijkt niet de juiste oplossing te zijn. Roma in Nederland worden niet gezien als partner. De vraag is: waarom niet? We hebben hulp nodig, maar we moeten er samen aan werken.

Geschreven rapporten laten zien dat onze situatie niet rooskleurig is. Deze rapporten zijn niet positief over Nederland. Door de Europese Raad is het Romanes geaccepteerd, maar Nederland staat het niet toe als werktaal. Op Europees niveau is er een goede strategie, maar in Nederland werkt het niet goed. Er zitten geen Roma en Sinti bij de overheden. Bovendien: hoe kunnen we participeren als we geen papieren hebben? De Nederlandse politiek zou verder moeten erkennen dat we een culturele minderheid zijn. We zijn al in Nederland sinds de 15e eeuw.

Aanbevelingen zijn mooi, maar staan slechts op papier. Aanbevelingen betekenen niet veel als we niet samen gaan werken aan een oplossing. We moeten het samen doen.

Mila Burik,

ROMA PLATFORM NEDERLAND

Het Roma Platform Nederland is een netwerk van zelforganisaties in Nederland. Het doel is gezamenlijk werken aan de eigen emancipatie en de integratie bevorderen. Belangrijke onderwerpen voor het platform zijn: onderwijs, werkgelegenheid, stateloosheid, geïnstitutionaliseerde discriminatie, beeldvorming en de eigen professionalisering.

Ook is het doel onze cultuur op de politieke agenda te krijgen. De Roma-cultuur wordt kapot gemaakt door het niet toestaan van standplaatsen en het ontbreken van een eigen zaal of centrum voor ontmoeting en activiteiten.

Wat betreft onderwijs, hebben wij enkele concrete aanbevelingen:

- Er moet een plan van aanpak komen voor gemeentes om stigmatisering van Roma en Sinti-kinderen tegen te gaan.
- Er is meer aandacht nodig voor de overgang van school naar de arbeidsmarkt.
- Betrek Roma en Sinti meer bij projecten. Stimuleer het eigen ondernemerschap.
- Nationaliteit: sommige mensen zijn na 30 jaar nog steeds stateloos. Zij hebben een identiteitskaart waarop staat: geboortedatum: 00-00-00. Hoe moet je verder komen als je geen paspoort hebt? Geef hen een nationaliteit!
- Discriminatie: onderschat dit niet. Discriminatie vindt op allerlei terreinen plaats. We willen niet meer dat de term 'zigeuners' gebruikt wordt, vanwege de negatieve lading. Desondanks heeft de politie in de stad Utrecht een coördinator 'zigeunerbeleid'.
- Beeldvorming: de positieve kanten van de Roma en Sinti-cultuur komen niet genoeg in het nieuws. Het meeste nieuws is alleen maar negatief. Ook dit is een belangrijk punt voor de politiek.
- Onderwijs en scholing voor Roma en Sinti moet op de politieke agenda komen. Er is weliswaar een meldpunt discriminatie, maar het melden van klachten vergt veel papierwerk. Er zijn allerlei procedures, maar in de praktijk lost het niet veel op.

Reacties uit de zaal

'Ik mis in dit alles de visie van het rijk. In 1999 is de woonwagenwet afgeschaft en de uitvoering van het beleid overgelaten aan gemeentes. Maar wat is de visie op de toekomst?'

Huub van Baar, UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Reactie hierop door de heer Walter Palm, MINISTERIE VAN VROM:

'Er is beleid dat door de rijksoverheid is vastgesteld. Het is echter aan de lokale overheid (gemeentes) om vorm te geven aan dit beleid. Het rijk ondersteunt de gemeentes hierbij.'

Er zijn veel goede projecten in Nederland, maar de landelijke coördinatie hierover ontbreekt.

Michael Guet, Commissie van Experts

'Er zijn vandaag veel geluiden te horen van verschillende mensen. Maar eigenlijk wil iedereen hetzelfde: vrede, erkenning, kinderen naar school en banen. Maar als we buiten staan, is alles weer vergeten. Schieten we hier iets mee op? Gemeentes sturen de stichtingen voor subsidie door naar het Ministerie, en ondersteunen de stichtingen niet zelf. Terwijl deze organisaties heel belangrijk zijn. Veel gemeentes zien Roma en Sinti liever gaan dan komen, en zien de verantwoordelijkheid niet. Er is geen wederzijds vertrouwen.

Nu wordt gesproken over scholing, maar wat bereikt mijn kind als hij naar school gaat? Wat heb je bereikt als je kind zichzelf kwijtraakt omdat hij in de spagaat tussen twee culturen komt? Ik hoop dat er echt banengaranties komen, en dat we eindelijk eens echt worden geholpen.'

Mevrouw Jovanovic, ROMA PLATFORM NEDERLAND/STICHTING ROMA TOEKOMST LIBERTA NIEUWEGEIN

'Vandaag is duidelijk geworden dat er een aantal taboes is waaraan we aan ons moeten houden. We moeten het woord 'zigeuner' niet meer gebruiken, en we moeten niet doorgaan met het kwantificeerbaar maken van allerlei processen op beleidsniveau. Verder is ook duidelijk dat grote discrepantie bestaat tussen lokale initiatieven en het nationale en internationale beleid. Ik vraag mij af waarom de subsidie voor de landelijke Roma en Sinti-organisaties in 2004 is stopgezet. En waarom zien we geen grote politieke verontwaardiging over de gebeurtenissen in Italië met Roma en Sinti?

Wat ontbreekt is een duidelijke nationale overheidsagenda voor Roma en Sinti. De discussie moet gevoerd worden op nationaal niveau. Nu hebben we te maken met lukraak beleid en zijn we afhankelijk van een lokale ambtenaar die zijn hoofd boven het maaiveld durft uit te steken. De algemene conclusie is dat Nederland faalt door alles te delegeren naar lokaal niveau en door geen coherente internationale mensenrechtenagenda te hebben. Het antwoord vanuit het ministerie is daarom niet afdoende.'

Huib van Baar, UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Reactie van Walter Palm, MINISTERIE VAN VROM:

'De sleutel voor het succes ligt op het lokale niveau. Er is genoeg ruimte om in te spelen op de problematiek van verzuim. Ook zijn er voldoende financiële middelen om organisaties te ondersteunen.'

Wat ontbreekt is een duidelijke nationale overheidsagenda voor Roma en Sinti. De discussie moet worden gevoerd op nationaal niveau.

Huib van Baar, Universiteit van Amsterdam

'De uitvoering van het beleid ligt vooral bij de gemeentes, is gezegd. Dat is prima, maar we moeten wel oppassen. We kunnen het niet alleen aan de gemeentes overlaten. We moeten ook kijken naar wat de gemeentes doen met het geld. Dit geldt voor ons allemaal, maar zeer zeker ook voor de landelijke overheid.

Verder schaam ik me kapot als ik hoor dat nog zoveel mensen stateloos zijn. Dertig jaar in dit land, en nog steeds stateloos. Dan moeten we heel diep buigen, en gaan doen wat we moeten doen en deze mensen Nederlander maken.'

Joop Worrell, STICHTING RECHTSHERSTEL SINTI EN ROMA

'Het zou heel goed zijn als Nederland zich zou aansluiten bij het EU-programma van de Roma-Decade, zoals uitgevoerd in diverse landen, zoals bijvoorbeeld Tsjechië, Bosnië-Herzegovina, Moldavië en Spanje'.

Ljuan Koka, HOOFD VAN HET SECRETARIAAT VOOR NATIONALE ROMA STRATEGIE IN SERVIË,
TEVENS LID VAN DE EXPERT COMMISSIE VAN DE RAAD VAN EUROPA

Gedeeltelijk zit armoede ook tussen de oren. De enige kans om dit te doorbreken is door onze kinderen naar school te laten gaan. Ook al zou er geen kans op de arbeidsmarkt zijn, dan nog kun je ze beter laten gaan. Dan hebben de kinderen in ieder geval scholing gehad.

Lalla Weiss, consulent Sinti en Roma Centrum

'Er wordt vaak gesproken over het feit dat zoveel Roma en Sinti afhankelijk zijn van een uitkering. Maar de oorsprong hiervan ligt in de jaren zestig. Toen werden we vastgezet in woonwagencentra. Er is een 'moord' gepleegd op onze beroepen omdat we niet meer mochten reizen. Gedeeltelijk zit armoede ook tussen de oren. De enige kans om dit te doorbreken is door onze kinderen naar school te laten gaan. Ook al zou er geen kans op de arbeidsmarkt zijn, dan nog kun je ze beter laten gaan. Dan hebben de kinderen in ieder geval scholing gehad.'

Lalla Weiss, CONSULENT SINTI EN ROMA CENTRUM

Michael Guet, RAAD VAN EUROPA:

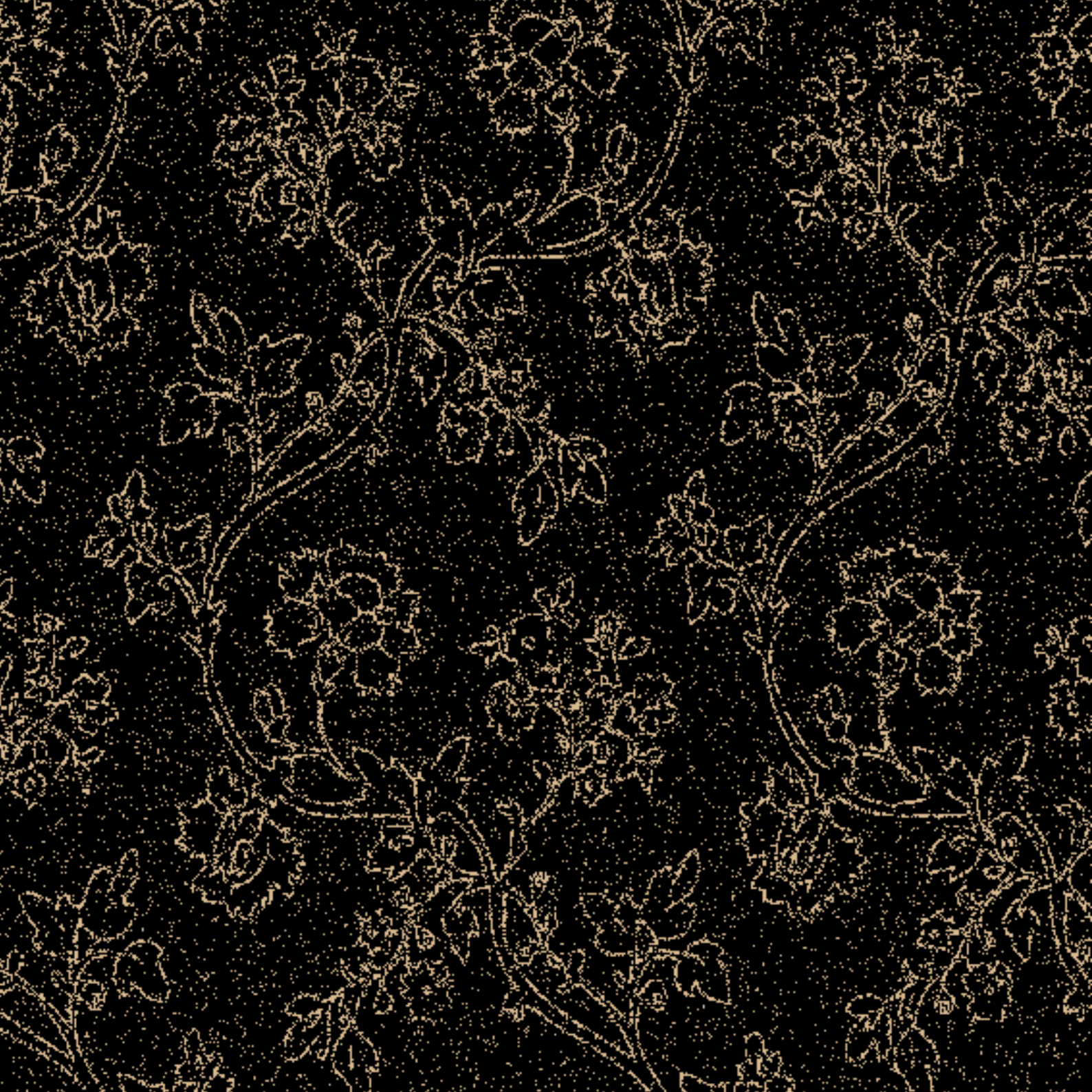
Namens de Commissie van Experts wil ik graag nog iets zeggen in reactie op wat vandaag is besproken. Als het gaat om de speciale scholen en het speciaal onderwijs, zijn de intenties vaak wel goed. Maar alles hangt af van de gebruikte methodes. De methodologie van speciale scholen is vaak niet de goede oplossing. Het kan zelfs leiden tot een achteruitgang van het onderwijsniveau. Dit is door een aantal landen Europese landen ook erkend. Om deze reden wordt deze methodologie dan ook veroordeeld door de Raad van Europa.

Vandaag is gesproken over nationale strategieën voor Roma en Sinti. Dit is iets wat in Nederland nog ontbreekt. Er zijn veel goede projecten in Nederland, maar de landelijke coördinatie hierover ontbreekt. Dit is een van de problemen. Op deze manier kun je niet van elkaar leren. Misschien kan Nederland een voorbeeld nemen aan Bosnië-Herzegovina. Hier heeft een groep Roma de regering geadviseerd. Zo is een dialoog tot stand gebracht, die goed heeft gewerkt.

Vanuit de Europese Unie is een aantal zaken voorhanden dat door Nederland overgenomen of ingezet kan worden. Zo zijn er informatiemappen over de geschiedenis van Roma en Sinti beschikbaar. Deze kunnen gebruikt worden voor de geschiedenisboeken op scholen of voor het informeren van de media. Ook is er een gids voor het gebruik van intermediairs, zoals klassenassistenten op school.

De heer Guet bedankt de leden van de Commissie van Experts, de organisatoren van deze dag, alsook de dagvoorzitters voor hun inzet.

‘Eigenlijk moeten we het omkeren: we zouden de Nederlandse regering moeten leren hoe met ons om te gaan. Wij kunnen lesgeven en anderen kunnen van ons leren hoe het moet.’

Aanbevelingen

Op basis van de inbreng van sprekers en aanwezige Roma en Sinti komen de volgende aanbevelingen voort uit de Public Hearing.

Van de gedane aanbevelingen is een aantal meer algemeen van aard en een verwijzen naar Europese Aanbevelingen (1). Andere gedane aanbevelingen houden weliswaar met die Europese Aanbevelingen verband maar verwijzen naar de landelijke en lokale context (2), naar het belang van de inbreng van Roma en Sinti zelf (3), en specifiek naar onderwijs (4).

1. NEDERLAND DIENT VERDRAGEN EN AANBEVELINGEN VAN DE RAAD VAN EUROPA MET BETREKKING TOT DE ROMA BETER NA TE VOLGEN EN UIT TE VOEREN

- In het *Handvest voor Streek- en Minderheidstalen* heeft Nederland het Romanes, de taal van de Roma en Sinti, erkend. In de praktijk wordt het verdrag niet nageleefd door Nederland. Toepassing van het Romanes wordt nergens van overheidswege gestimuleerd, noch in het onderwijs, noch in de media.
- Nederland heeft weliswaar het *Kaderverdrag voor de Bescherming van Nationale Minderheden* getekend, maar de Sinti en Roma niet in de definitie opgenomen. Het verdient aanbeveling dit alsnog te doen. Niet alleen de taal, maar ook de sprekers ervan dienen erkend te worden. Erkenning als nationale minderheid komt de culturele eigenwaarde ten goede en vergroot zo de kansen op een betere plaats in de samenleving.

- Twee recente Europese Aanbevelingen zijn aangehaald vanwege het pleidooi voor de ontwikkeling en uitvoering van een brede, integrale strategie met betrekking tot Roma en Sinti:
 - Roma Policy Recommendation (Raad van Ministers), onderschreven door Nederland
 - European Committee against Racism and Intolerance, 3rd Country Report.
- De Aanbevelingen voor de diverse beleidsterreinen die in de loop der jaren werden aangenomen door de Raad van Ministers en onderschreven door Nederland zijn daarbij eveneens van belang:
 - Onderwijs
 - Huisvesting
 - Reizende groepen
 - Gezondheid
 - Werkgelegenheid

2. DE LANDELIJKE OVERHEID DIENT HET INITIATIEF TE NEMEN TOT DE ONTWIKKELING EN UITVOERING VAN EEN BREDE, INTEGRALE STRATEGIE VOOR ROMA EN SINTI TEGEN ACHTERSTELLING EN DISCRIMINATIE

- Hiervoor moeten financiële middelen beschikbaar worden gesteld. Naast de middelen voor lokale projecten zijn gelden nodig voor landelijke initiatieven.
- Er is een duidelijke rol nodig van de ministeries, de Tweede Kamer en de lokale overheden.
- Een soort nationale 'waakhond' voor Roma en Sinti zou welkom zijn. Bij het ontwikkelen van een nationale strategie, is het extra belangrijk dat binnen departementen iemand toezicht houdt op de uitvoering van beleid op lokaal niveau, en er op let dat de Roma en Sinti niet worden vergeten.
- Continuïteit en empowerment. Dit zijn de sleutelwoorden voor het kunnen realiseren van succesvolle projecten. Subsidies moeten niet opeens worden gestopt.
- Dwang en drang staan haaks op een integrale benadering.

- Stateloosheid moet worden aangepakt. Iedereen heeft het recht op een nationaliteit. Er moet onderzoek komen naar de stateloosheid van groepen die hier in de jaren '70 zijn aangekomen. Hen moet met spoed de Nederlandse nationaliteit worden toegekend.
- De dialoog met gemeenten moet verbeteren. Bij de uitvoering van beleid zouden intermediairs worden ingeschakeld.
- Genoemd is het instellen van een prijs voor gemeentes met 'best-practices'. Het zou goed zijn als deze prijs er komt in Nederland.
- Het aantal Roma en Sinti in Nederland is niet waar het om draait. Het gaat om de kwaliteit van het beleid.
- Geinstitutionaliseerd racisme en discriminatie moet worden aangepakt. Bijvoorbeeld door ook in de voorlichting te verwijzen naar de mogelijkheid voor het melden van klachten bij de ombudsman. Nederland krijgt een Instituut voor mensenrechten. Ook daar zouden Roma en Sinti een belangrijk uitgangpunt bij moeten zijn.

3. OVERHEDEN DIENEN ROMA EN SINTI BIJ DE ONTWIKKELING EN UITVOERING VAN ZO'N STRATEGIE OP ZOWEL LANDELIJK ALS LOKAAL NIVEAU TE BETREKKEN

- Er moet voorlichtingsbeleid komen over het niet meer gebruiken van het woord 'zigeuners'. Gesproken moet worden over Roma, Sinti, woonwagenbewoners of reizigers.
- Het moet duidelijk zijn dat Nederland verschillende groepen kent. Er zijn Roma en Sinti, sommigen zijn heel lang in Nederland, anderen veel korter. Het beleid moet hierop worden toegesneden.
- Roma en Sinti hebben het recht op door de overheid gefinancierde zelforganisaties. Alle groepen moeten zich hierin kunnen vinden. Hiervoor moet een oplossing worden gezocht.
- Er ligt een belangrijke taak voor voorlichting bij zelforganisaties.

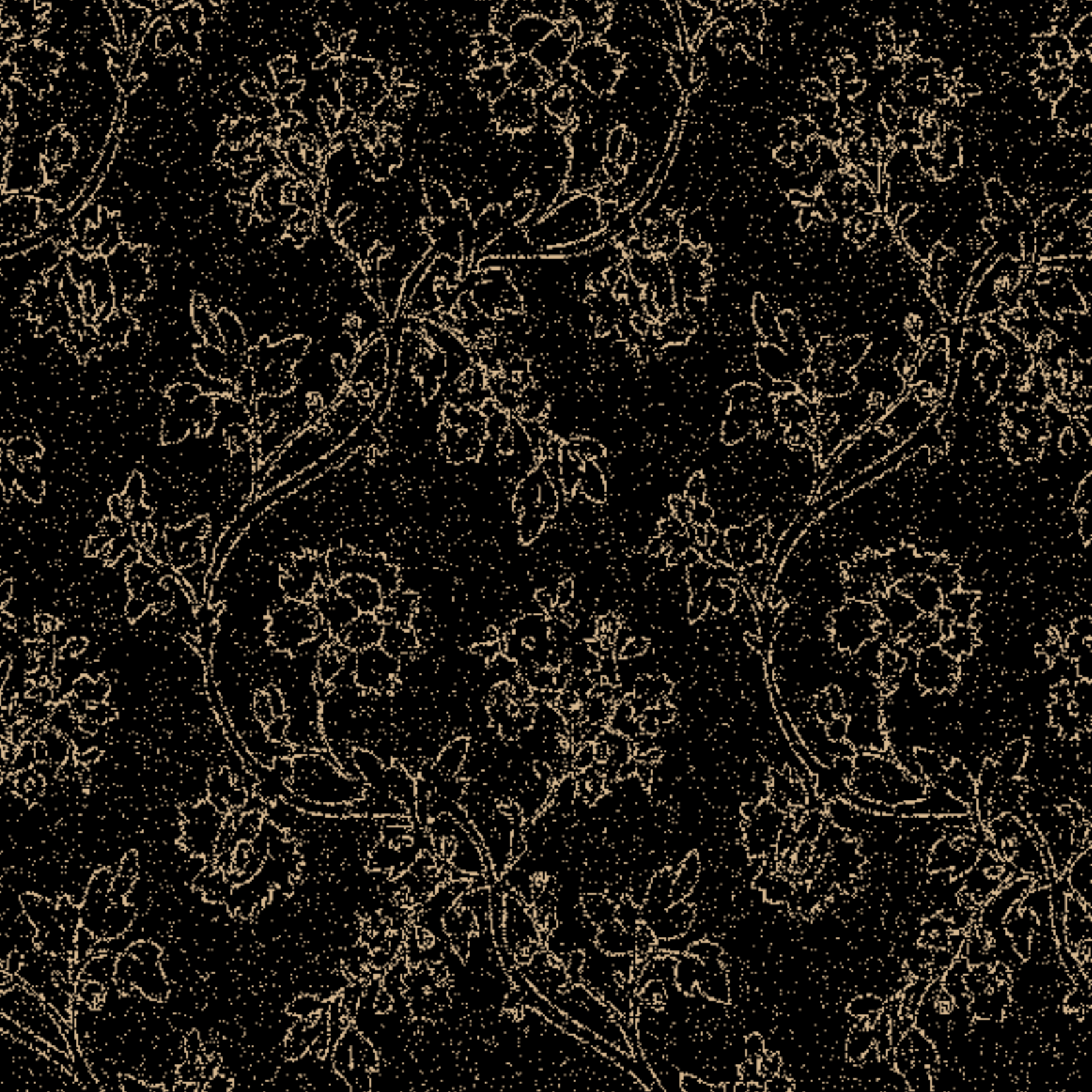

- Stimulering van de eigen cultuur van Roma en Sinti. Bijvoorbeeld door de beschikking te krijgen over een eigen centrum.
- Stichting Rechtsherstel Sinti en Roma heeft toegezegd dat er alsnog een centrum voor Roma en Sinti kan komen als zij dit willen.
- Nederland zou de aanbeveling van de Raad van Europa moeten uitvoeren voor het creëren van faciliteiten voor trekkende Roma.

4. ONDERWIJS EN SCHOLING

- Onderwijs houdt met de andere terreinen verband (zie aanbevelingen 1,2, en 3).
- Alle kinderen moeten naar een normale school. Roma- en Sinti-kinderen hebben rechten, maar ook plichten. Het schoolverzuim moet stoppen. Ook ouders hebben hierin een belangrijke rol. We moeten deze kinderen begeleiden in de fase voorafgaand aan onderwijs. Ook het gebruik van Roma-assistenten in bijvoorbeeld kinderopvang zou opgestart kunnen worden. Zodat ook hier al begonnen kan worden met het leren van het Nederlands. Zo is de kans op succesvol volgen van het onderwijs groter, en is geen speciaal onderwijs meer nodig.
- Roma-jongeren moeten meer baas worden over hun eigen toekomst. Zij moeten op de juiste manier op de arbeidsmarkt terechtkomen.

Locatiebezoek

WOONWAGENCENTRUM HENRICUSKADE, DEN HAAG
VRIJDAG 7 NOVEMBER 2008

INTRODUCTIE: HUISVESTING IN NEDERLAND

Jeroen Hoogbergen,

NIJBOD CONSULTANCY

Nijbod Consultancy is een private onderneming die zich bezig houdt met het technisch, sociaal en administratief beheer en management rondom de huisvesting van Roma, Sinti en Reizigers ('woonwagenebewoners') in Nederland. Sinds 1999 is de situatie voor hen verslechterd. Verandering is daarom nodig.

In de jaren zestig werd het Roma, Sinti en Reizigers verboden rond te trekken in Nederland. In de jaren zeventig werden de eerste grote woonwagencentra gebouwd. Vanaf de jaren tachtig moesten de centra echter weer kleiner worden. In 1999 werd de woonwagenwet afgeschaft.

Voor bewoners is het huidige beleid onduidelijk. Er is weinig communicatie met de bewoners en weinig aandacht voor de woonomgeving van de Roma, Sinti en Reizigers. Op dit moment is er een tekort van 3000 standplaatsen in Nederland. De overheid vindt dat men in reguliere huizen moet gaan wonen, maar dit is in strijd met hun cultuur.

Voor bewoners is het huidige beleid onduidelijk

Roma, Sinti en Reizigers wonen meestal in familieverband op de centra. De standplaatsen zijn voor 90% eigendom van gemeenten en corporaties. De woonwagens zijn voor 60% eigendom van de bewoners. Er blijft dus ook een grote groep afhankelijk van het huren van een woonwagen.

De traditionele woonwagen voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd, vanwege vochtproblemen en een beperkt aantal kamers. Er zijn nu nieuwe woonwagens met centrale verwarming en meer kamers zodat kinderen op hun eigen kamer voor school hun huiswerk kunnen maken.

Er is echter sprake van een beperkte ontwikkeling van nieuwe woonwagencentra. De goede voorbeelden uit het zuiden van Nederland verdienen navolging. Goede woonomstandigheden vormen de basis voor meer verantwoordelijkheid bij de bewoners en voor meer ontwikkelingsmogelijkheden. Verandering is dringend gewenst.

WOONWAGENCENTRUM HENRICUSKADE

De Expertcommissie verzamelt zich in de gemeenschappelijke ruimte van woonwagenlocatie Henricuskade in Den Haag samen met bewoners en overige aanwezigen.

Peter Jorna van Forum dankt iedereen voor zijn aanwezigheid en speciaal de bewoners voor hun ontvangst op de locatie en de gastvrijheid in het gemeenschapscentrum. Het doel van dit bezoek is van de bewoners te horen wat hun ervaring met het beleid van Nederland is, om zo de Expertcommissie en de Raad van Europa te informeren.

HET WOORD AAN DE BEWONERS

Bewoner Willie Dewus heet iedereen van harte welkom namens de bewoners. De bewoners hebben toegezegd iedereen hier te ontvangen op voorwaarde dat ook gemeente Den Haag vertegenwoordigd zou zijn. De bewoners willen graag alle vragen beantwoorden en zullen dat naar eerlijkheid doen. Dat betekent dat ook duidelijk zal worden dat niet alles hier 'koek en ei' is.

Een bewoonster van een ander woonwagencentrum uit Den Haag (Escamplaan) is ook aanwezig en licht toe dat de Escamplaan één van de laatste grote woonwagencentra is. De gemeente heeft besloten dat het centrum dicht moet. De bedoeling is de bewoners zoveel mogelijk te verspreiden over de gemeente. De bewoners zijn het hier niet mee eens. Bovendien zou dit volgens de Raad van Europa niet op deze manier mogen plaatsvinden, aldus bewoners.

Het kan toch niet dat de gemeente zegt: *'Jullie zijn uit de tijd, we hebben geen zin meer in jullie?'*
 'We worden gedwongen onze woonwagens te verkopen en in huizen te gaan wonen in de stad. Maar ik ben nu 37 jaar oud en heb nog nooit in een gewoon huis gewoond. Hier wonen we nu met onze familie, maar hoe moet ik straks mijn grootouders verzorgen als ze niet meer in de buurt wonen? We krijgen een vergoeding van € 15.000,- . Maar hoe kun je daar een nieuwe plek of huis voor kopen?'
 'Er loopt nu een rechtszaak met de gemeente. De gemeente zegt: als je het aanbod niet accepteert, is je kans verkeken. Wij staan nu met onze rug tegen de muur. Wij vinden het niet normaal dat dit via de rechter moet. Wij hebben een voorstel gedaan, maar dat is niet aangenomen. We worden letterlijk en figuurlijk afgeknepen. De helft van onze woonwagens is al afgeknepen (vernietigd).'

We worden gedwongen onze woonwagens te verkopen en in huizen te gaan wonen in de stad. Maar ik ben nu 37 jaar oud en heb nog nooit in een gewoon huis gewoond.

Bewoonster van woonwagencentrum Escamplaan, Den Haag

Reactie van de heer Leonard Kok, DE AFGEVAARDIGDE VAN DE DIENST STEDELIJKE ONTWIKKELING, GEMEENTE DEN HAAG:

De wethouder kon niet aanwezig zijn vanwege een reis in het buitenland. De heer Kok is in zijn plaats aanwezig. Hij licht toe dat Gemeente Den Haag heeft gekozen voor opheffing van de locatie Escamplaan omdat ruimte nodig is voor woningbouw. Op de plaats van vijftig woonwagens worden straks 90 nieuwe woningen gebouwd. Een sociaal plan maakt onderdeel uit van het totale plan. De helft van de bewoners krijg een vervangende standplaats, de andere helft zal naar een woning moeten verhuizen. Er wordt zoveel mogelijk geprobeerd families bij elkaar te houden.

Bewoner van de Henricuskade:

'Met de gemeente is afgesproken dat de Escamplaan gehandhaafd zou blijven voor 35 plaatsen. Dit staat zwart op wit. De gemeente houdt zich niet aan haar afspraken. De gemeente lijkt maar één doel te hebben en dat is vernietiging van de Roma en Sinti-cultuur. Na de oorlog kwamen de Roma en Sinti terug uit de vernietigingskampen, maar de overheid vergat hen op te vangen. Uiteindelijk werden

ze ondergebracht vlakbij kerkhoven en vuilstortplaatsen. Het beleid was er op gericht ons zoveel mogelijk weg bij gewone bewoners te houden en ons zo onzichtbaar mogelijk te houden.

En ook nu vallen we niet net als andere inwoners van Den Haag onder een stadsdeelkantoor, maar onder een speciale afdeling voor woonwagenbewoners.'

Een andere bewoner:

'In 1999/ 2000 moesten we weg van een andere woonwagenlocatie in verband met stadsuitbreiding. Nu, anno 2008, ligt dat terrein nog steeds braak. Nu worden opnieuw ongeveer 80 gezinnen getroffen. De gemeente zegt: *'De Escamplaan is bedoeld voor 35 plaatsen, maar er staan 80 gezinnen. Dat is niet de bedoeling'*. Maar de gemeente heeft zelf de woonwagenlocatie opengesteld voor Jan en alleman. Hierdoor is het aantal bewoners snel toegenomen. Nu is de woningnood onder woonwagenbewoners zelfs 48%, terwijl dit nationaal maar 3% is. Wat gaat de gemeente hieraan doen?'

Leonard Kok, GEMEENTE DEN HAAG:

'Ik kan niet oordelen over fouten die gemaakt zouden zijn. Ik kan alleen maar zeggen dat het huidige beleid van Den Haag is om de Escamplaan op te heffen. Dit houdt in dat het aantal standplaatsen vermindert, zonder dat hier nieuwe standplaatsen voor in de plaats komen.'

Michael Guet, EXPERTCOMMISSIE:

De heer Guet spreekt uit dat hij graag met de gemeente in contact wil komen om te horen wat de bronnen van zorg zijn. De Expertcommissie voor Roma en Sinti heeft namens de lidstaten van de Europese Unie aanbevelingen gedaan, waarvan één over huisvesting. Hierin wordt gemeld dat geen sprake mag zijn van vermindering van het aantal standplaatsen zonder vervangende woonruimte. Ook mogen ontruiming niet plaatsvinden zonder raadpleging vooraf. Het gemeenschapsaspect speelt hierbij een belangrijke rol, omdat dit essentieel is voor de culturele identiteit van Roma en Sinti.

Een andere belangrijke aanbeveling gaat over het rondtrekken van Roma en Sinti. De commissie vraagt erkenning van caravans als huizen. Een vraag aan de gemeente is hoe het er in Nederland en meer specifiek in Den Haag voorstaat met het aantal plekken. En zijn de beschikbare plekken voldoende groot?

De Expertcommissie voor Roma en Sinti heeft namens de lidstaten van de Europese Unie aanbevelingen gedaan, waarvan één over huisvesting. Hierin wordt gemeld dat geen sprake mag zijn van vermindering van het aantal standplaatsen zonder vervangende woonruimte. Ook mogen ontruiming niet plaatsvinden zonder raadpleging vooraf.

Michael Guet, voorzitter Expertcommissi, Raad van Europa.

Leonard Kok, GEMEENTE DEN HAAG:

Na ontruiming van de Escamplaan zijn in Den Haag nog 250 plaatsen over. Hij stelt dat sinds de afschaffing van de Woonwagewet het wonen in een woonwagen geen recht meer is, maar een wens. In Den Haag is de ruimte vraag heel erg aan de orde, en vormt het kader van deze ontwikkeling. Er zijn steeds meer afzonderlijke woningen nodig vanwege de steeds kleiner wordende huishoudens. Verder wordt niemand dakloos, de gemeente zorgt voor vervangende woonruimte.

Diverse bewoners protesteren fel hiertegen. Genoemd worden voorbeelden van familieleden en andere woonwagenbewoners die wel degelijk dakloos zijn geworden. Mensen zijn van hun standplaatsen afgegooid omdat ze niet betaald zouden hebben. Het lijkt op een soort apartheidbeleid. Men houdt wel van zigeunermuziek, maar niet van de 'zigeuners' zelf. Ook gebeurt het dat familie op bezoek komt met hun eigen caravan en wordt verwijderd door de Mobiele Eenheid.

De woordvoerder van de bewoners hoopt echt dat men hen niet laat vallen. Den Haag neemt de aanbevelingen van de Raad van Europa niet over. De aanbevelingen worden juist aan hun laars gelapt.

Leonard Kok, GEMEENTE DEN HAAG:

'Ik weet te weinig van de individuele omstandigheden, maar in het algemeen geldt dat Nederland een sociaal beleid heeft. Niemand hoeft hier dakloos te worden.'

We wonen nu samen met onze familie. Maar hoe moet ik straks mijn grootouders verzorgen als ik in een huis moet wonen?

Bewoonster van woonwagencentrum Escamplaan, Den Haag

Mabera Kamberi, VICE-VOORZITTER VAN DE COMMISSIE VAN EXPERTS:

'Voor mij is dit de eerste keer dat ik in Nederland ben. Ik heb veel gehoord over Nederland, en ik dacht dat het hier een democratie was. Maar ik ben verrast over wat ik hier hoor. Ik heb twee vragen: zijn deze mensen geen inwoners van de gemeente Den Haag? En waar moeten ze naar toe als het centrum wordt gesloten? Wie zorgt voor nieuwe huisvesting?'

Leonard Kok, GEMEENTE DEN HAAG:

'De bewoners van deze woonwagencentra zijn gewoon inwoners van de gemeente Den Haag. En de gemeente is verplicht voor vervangende woonruimte te zorgen.'

Wegens andere afspraken moet hij echter nu de bijeenkomst verlaten.

Veel bewoners protesteren hevig. Ze worden gedwongen in huizen te gaan wonen. De Roma en Sinti-cultuur wordt beschadigd als ze niet meer in wagens mogen en kunnen wonen. 'Is er in Europa iets geregeld voor de bescherming en het behoud van hun cultuur? Hoe gaat dit in andere landen?'

Michael Guet, EXPERTCOMMISSIE:

'Ook Frankrijk biedt hiervoor niet voldoende bescherming. Wel is er wetgeving die het reizende leven beschermt. In het algemeen lijkt het er op dat autoriteiten niet begrijpen dat het niet alleen om huisvesting gaat, maar om veel meer, om de hele cultuur van Roma en Sinti.'

Een ander commissielid, afkomstig uit Roemenië vertelt dat de situatie hier anders is in vergelijking met Midden en Oost-Europa. Ook daar komen ontruimingenvoor, maar wordt in tegenstelling tot Nederland, niet voor vervangende woonruimte gezorgd. Daar moeten mensen zich maar zien te redden.

Een bewoner van de Henricuskade geeft aan te begrijpen dat de situatie daar anders is, maar benadrukt dat het gaat om cultuurbehoud. Op de manier waarop er hier mee wordt omgegaan, gaat het ten koste van hun cultuur.

Een commissielid uit Kroatië vertelt dat Roma in haar land als minderheid worden erkend. Dit geldt ook voor de taal. Roma en Sinti mochten zelf kiezen hoe ze wilden wonen. Ook in Slowakije zijn Roma erkend als nationale minderheid. Daardoor hebben ze de mogelijkheid hun cultuur verder te ontwikkelen. Ook mogen ze Romanes leren op school.

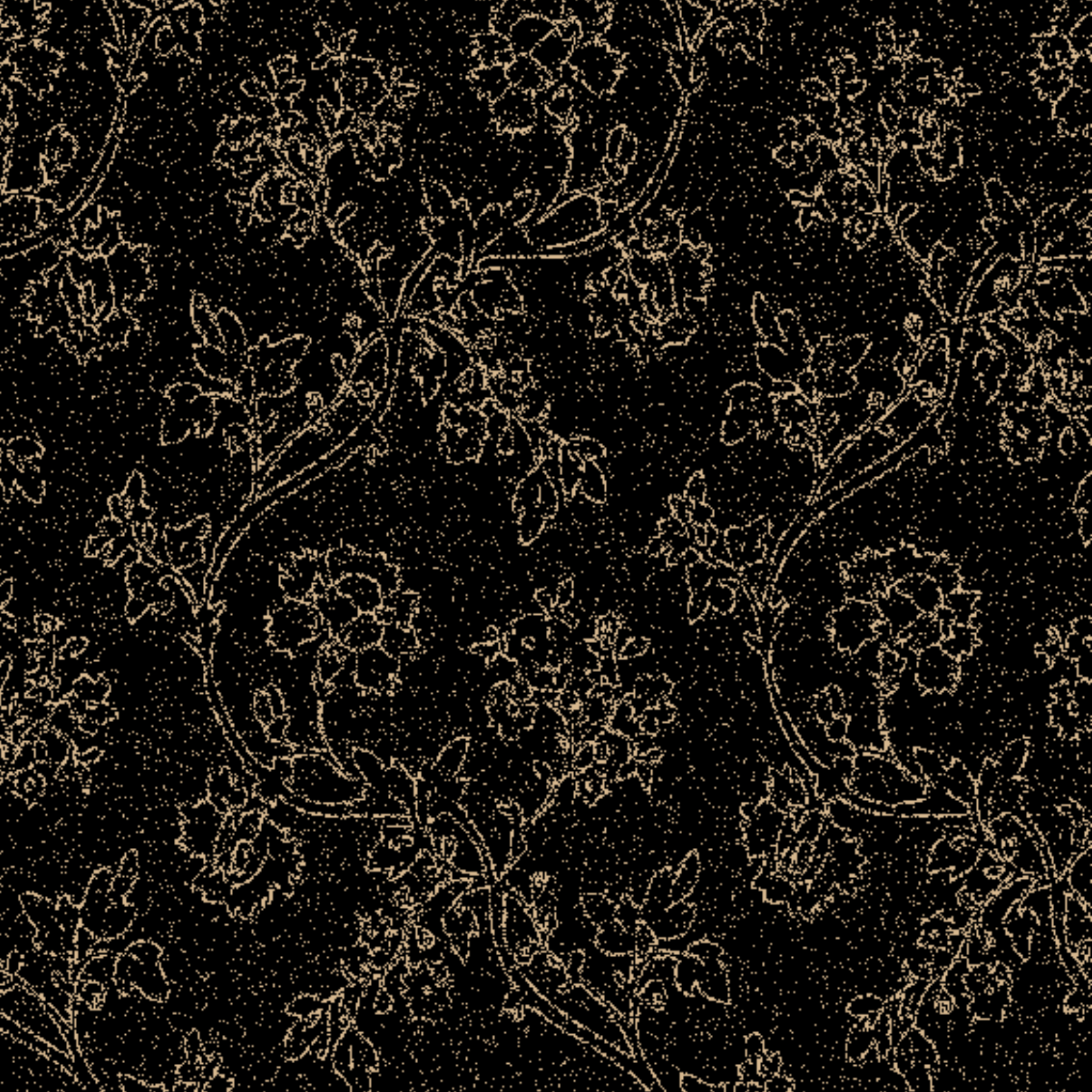
Het lijkt er op dat autoriteiten niet begrijpen dat het niet alleen om huisvesting gaat. Het gaat om de cultuur van Roma en Sinti.

Michael Guet, Secretaris Expertcommissie

Een bewoner van de Henricuskade 'waarschuwt' de Raad van Europa over de communicatie met de Gemeente Den Haag. Waarschijnlijk zal de gemeente vertellen dat er wel degelijk gecommuniceerd wordt met de woonwagenbewoners. Ze zullen dit op papier onderbouwen. Maar de praktijk is anders. Er wordt niet met de bewoners gecommuniceerd. Hij hoopt dat de Raad van Europa dit meeneemt en dat de Roma en Sinti op de steun van de Raad kunnen rekenen. Deze steun is hard nodig. Verder wordt nog gesproken over de behuizing hier op de Henricuskade. De vraag is gesteld of dit nog steeds woonwagens zijn. De heer Hoogbergen van Nijbod Consultancy antwoordt dat het inderdaad nog steeds woonwagens zijn. Deze behuizing is uit elkaar te halen, en is nog steeds verplaatsbaar. De woonomstandigheden in deze moderne behuizing is beter en gezonder dan in de traditionele woonwagens.

De heer Guet bedankt de bewoners voor het ontvangst en hun inbreng. Bewoners kunnen altijd contact opnemen met de commissie met vragen over wetgeving bijvoorbeeld. Guet is niet bekend met de achtergronden van het woonwagencentrum Escamplaan, maar hoopt wel dat de aanbevelingen van de Expertcommissie voor Roma en Sinti nuttig zullen zijn. Ook verdient het de aandacht van de mensenrechtencommissie van de Raad van Europa.

Bewoners geven tenslotte aan dat ze hopen dat ze niet worden vergeten.

Bijlage 1: Feiten en Cijfers over Roma en Sinti in Nederland

OKTOBER 2008

CIJFERS EN GEOGRAFISCHE SPREIDING

Roma en Sinti komen al sinds de 15e eeuw voor in Nederland, eerst onder de naam 'Egyptenaren' (1420, Deventer), vervolgens als 'Heidens' (16e -18e eeuw) en later als 'Zigeuners' (19e – 20e eeuw). De lange geschiedenis van vervolging in heel Europa kende, ook in Nederland, een historisch dieptepunt met de razzia's en vernietigingkampen onder de Nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog. De huidige Roma en Sinti bevolking in Nederland is divers qua samenstelling. Hun aantal wordt geschat op minimaal 10.000. Zelforganisaties van Roma en Sinti geven hogere aantallen aan, namelijk tussen de 20.000 – 22.000 bewoners¹.

Sinti en Roma onderscheiden zich van de woonwagenbewoners (ongeveer 20.000 mensen) in taal (Romanes), cultuuruitingen, soms in woonvorm en geografische herkomst. Ze vormen een kleine, heterogene en verspreid over vele (± 100) gemeenten levende bevolkingsgroep:

1. Van de Sinti en Roma leeft ongeveer 50% in een wagen, gevestigd op kleinere woonwagencentra in vooral het zuiden van het land (provincies Limburg, Brabant, Gelderland, Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Holland). Deze Sinti en Roma zijn al langer, ruim voor de Tweede Wereldoorlog, gevestigd in Nederland.

¹Zie bijvoorbeeld: <http://www.roma-emanipatie.org>

2. Onder de mediterrane gastarbeiders die in de jaren 60 naar Nederland kwamen, bevonden zich Roma die zich niet als zodanig profileerden en dus ook niet in aantal laten duiden.

3. De Roma die nadien met caravans door Europa trokken en in Nederland neerstreken, verkregen een verblijfsvergunning door een Generaal Pardonregeling van de toenmalige regering (1977). Deze Roma (toen 550 personen, nu bijna 3.000) werden verspreid over ongeveer 11 'opvanggemeenten', kregen huizen toegewezen en werden via projecten en programma's geïntegreerd in de Nederlandse samenleving.

4. In de jaren 90 van de 20e eeuw vertrokken Roma individueel of in familieverband uit midden- en oost Europese landen, toen het Oostblok uiteen viel en ook de oorlog in de Balkan uitbrak. Om hoeveel vluchtelingen het gaat is niet bekend. De Raad van Europa vermeldt in een rapportage uit 2003 dat sinds de oorlog op de Balkan ongeveer 12.000 Roma uit voormalig Joegoslavië in Nederland verblijven².

5. Eveneens onbekend is het aantal Roma dat sinds de uitbreiding van de EU met de nieuwe oost- en midden Europese lidstaten in het eerste decennium van de 20e eeuw naar Nederland kwam.

De actuele bevolkingssituatie laat zien dat met name het aantal Roma in de afgelopen 30 jaar fors is toegenomen, door natuurlijke aanwas en bovengenoemde Europese ontwikkelingen. Deze tendens zal zich naar verwachting voortzetten. De populatie is jong: 50% is jonger dan 18 jaar, 40% tussen de 18-50 jaar, 10% ouder dan 50 jaar.

PROBLEMATIEK

De diversiteit in de groepen is groot, ook de beleidsthema's en problematiek verschillen:

Huisvesting: Voor Sinti en Roma met een wagen als woonvorm is het standplaatsentekort een groot probleem, waardoor voortzetting van deze levensvorm onder druk staat voor met name de jongere generatie; gemeenten bouwen het aantal standplaatsen af. Woonwagencentra worden beschouwd

²Zie Recommendation 1633 (2003)¹, Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa

als 'vrijplaatsen' en zijn voorwerp van toegenomen controle met behulp van politie-invalen op vermeende henneproductie, wapenbezit en zwart geld. Ongeveer 80% van alle gemeenten bevat één of meerdere woonwagenlocaties, variërend in omvang van één standplaats tot meer dan 100. In totaal zijn er 1.140 woonwagenlocaties en 8.089 standplaatsen³. Er is een tekort van ongeveer 3.000 standplaatsen. Daarnaast doen zich spanningen voor tussen buurtbewoners en Roma grootfamilies in huizen vanwege verschillen in levensstijl en cultuuruitingen.

Onderwijs: Over het algemeen zijn al deze groepen in vergelijking met andere culturele minderheden sterk ondervertegenwoordigd in het hoger onderwijs, en oververtegenwoordigd (19%) in het voortgezet speciaal onderwijs ten opzichte van alle Nederlandse leerlingen (5%) en ten opzichte van leerlingen van andere culturele minderheden (11%)⁴. Wel zijn er gradaties tussen de verschillende groepen. Zo doen kinderen van woonwagenbewoners het steeds beter in het voortgezet onderwijs, gevolgd door de Sinti. De Roma vluchtelingengroepen uit de Balkan, met name Macedonië, kennen dikwijls een hogere opleidingsachtergrond. De aansluiting met de arbeidsmarkt blijft echter moeizaam.

Werkgelegenheid: Binnen deze groep is sprake van veel hogere werkloosheid. Er is geen of nauwelijks perspectief op regulier werk. De ambachtelijke beroepen (ketellappen, stoelenmatten) en handelsnijverheid (paardenhandel, venten langs de deuren) verloren hun plaats in de moderne samenleving; de autohandel staat onder druk door onder meer de milieuwetgeving en andere verscherpte controles.

Sociaal-maatschappelijk: toenemende verslaving-/ drugsproblematiek, armoede / schuldenproblematiek, criminaliteit / criminalisering; frequent contact met politie, zorginstellingen (Raad van Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, maatschappelijk werk).

Discriminatie: Van de kant van deze groepen wordt weinig melding gemaakt van discriminatie, alhoewel het vermoeden bestaat dat zich vele gevallen voordoen⁵. Met name waar het gaat om werkgelegenheid (sollicitaties), op grond van herkomst (woonwagenkamp), etniciteit ('zigeuner') of familienaam.

³Regioplan, augustus 2006; Nijbod Consultancy, oktober 2008 – ⁴KPC-groep 2002 – ⁵Anne Frank Stichting, 2004

Inspraak: weinig of geen geformaliseerde landelijke en lokale inspraak, wel is onder de Roma en Sinti de wens daartoe sterk aanwezig.

BELEID

De Rijksoverheid beschouwt de gemeenten als eerste beleidsverantwoordelijke ('decentralisering', 'algemeen beleid', 'te kleine aantallen').

Van de kant van de lokale overheid: geen consistent lange termijn beleid. Wel initiatieven gaande voor meer bovenlokale samenwerking tussen gemeenten. Gebrek aan kennis, middelen en interculturele vaardigheden.

Vanuit Europa (RvE, EU): toenemende aandacht voor en druk tot beleidsontwikkeling en initiatieven van de kant van overheden t.a.v. Roma en Sinti.

Initiatieven vanuit de groep zelf, instellingen en de overheid om te komen tot een expertisecentrum Roma en Sinti.

FORUM spant zich sinds enkele jaren in om middels het Comité van Experts voor Roma van de Raad van Europa (MG-S-ROM) aandacht te vragen voor de positie van Roma en Sinti bij de overheid (landelijk en lokaal).

Bijlage 2: De Raad van Europa en de Commissie van Experts voor Roma en Sinti

Het besluit van de Raad van Ministers tot instelling van de Commissie van Experts voor Roma, Sinti en Reizigers (kortweg MG-S-ROM) dateert van 1995. Het is het eerste intergouvernementele orgaan dat de situatie van de Roma in Europa en het beleid van lidstaten tot de verbetering ervan kritisch volgt. De Commissie overlegt tevens met andere internationale gouvernementele instellingen (VN, EU, OSCE, Wereldbank) en met Europese koepelorganisaties van Roma, Sinti en Reizigers.

Deze onafhankelijke Commissie bestaat momenteel uit 36 leden, zowel Roma als niet-Roma, en afkomstig uit gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties. Nederland behoort tot de grondleggers van de Commissie en is een van de 21 permanente leden.

De eerste voorzitter van de Commissie was mevrouw Josephine Verspaget, destijds Tweede Kamerlid en lid van de Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa. Zij stelde in 1993 Resolutie 1203 op over de Roma in Europa, nog steeds een belangrijk document.

In 2005 droeg Nederland Peter Jorna voor als lid, werkzaam op dit terrein voor FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling.

De Commissie van Experts komt twee keer per jaar bijeen. Een keer in Straatsburg en een keer in een lidstaat. De Commissie was tot dusver in de volgende landen te gast: Roemenië (1997), de Republiek Tsjechië (1998), Bulgarije (1999), Hongarije (2000), Finland (2001), Ierland (2002), en Slowakije (2006). Voorwaarde is dat het gastland een Public Hearing en een Site Visit organiseert, waarin de actuele situatie van de Roma, Sinti en Reizigers aan de orde komt, en waarin maatschappelijke organisaties inclusief de gemeenschappen zelf in de gelegenheid worden gesteld hun standpunten naar voren te brengen.

De Commissie onderneemt missies naar gebieden waar de situatie ernstig is (bijvoorbeeld Kosovo, Italië), stelt aanbevelingen op voor de Raad van Europa (Raad van Ministers) en volgt kritisch de naleving ervan. De Aanbevelingen die de Commissie tot dusver heeft opgesteld zijn allemaal door de Raad van Ministers overgenomen en daarmee ook door Nederland onderschreven:

- Onderwijs, Rec (2000)4
- Economie en Werkgelegenheid, Rec (2001)17
- Reizen en Trekken, Rec (2004)14
- Huisvesting, Rec (2005)4
- Gezondheid, Rec (2006)10
- Beleid, Rec (2008)5

MEER INFORMATIE EN VERWIJZINGEN

Raad van Europa (Council of Europe) en Commissie van Experts: www.coe.int

Zoek via de zoekfunctie op 'Roma and travellers'.

Onder 'Documentation' zijn de volledige teksten van de aanbevelingen te vinden (op thema).

Ook het verslag van het bezoek in november aan Nederland is hier opgenomen (kijk onder: 'MG-S-ROM: Documents and Reports').

Dosta!-campagne van de Raad van Europa: www.dosta.org

FORUM: www.forum.nl

Meer informatie over Roma en Sinti in Nederland: www.forum.nl/english

